

P01

**ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

Παπαγεωργίου Δ. , Ρώτα Μ. , Τζοβαρίδου Δ. , Χρα Ε.

Συμβουλευτικό Κέντρο Οικογένειας, Δήμος Μοσχάτου

Σκοπός: Η παρούσα εργασία μελετά τις δυνατότητες εφαρμογής προγραμμάτων πρωτογενούς πρόληψης στα πλαίσια μιας κοινοτικής δομής ψυχικής υγείας, μέσω της συνεργασίας της με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στην τοπική κοινωνία.

Υλικό: Εφαρμόστηκε Πρόγραμμα Συναισθηματικής Ανάπτυξης σε 327 παιδιά πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν στην α' κατασκηνωτική περίοδο της δράσης «Αθλοδιακοπές» που διοργάνωσε ο Οργανισμός Νεολαίας και Άθλησης Δήμου Μοσχάτου από 18/6/07-6/7/07.

Μέθοδος: Οι θεματικές ενότητες που επιλέχτηκαν ήταν: α) Συναισθήματα β) Διαφορετικότητα. Η προσέγγιση των επιμέρους ομάδων έγινε με διαδραστικό και συμμετοχικό τρόπο, βασισμένο σε βιωματικές και ενεργητικές μεθόδους παρέμβασης. Το υλικό που προέκυψε από τη συμμετοχή των παιδιών παρουσιάστηκε σε ανοιχτή εκδήλωση στους γονείς και την κοινότητα με στόχο την ευαισθητοποίησή τους.

Αποτελέσματα: Τα παιδιά προσέγγισαν με ενδιαφέρον και ενθουσιασμό το πρόγραμμα. Από τα θέματα που αναδύθηκαν κατά την εξέλιξη του προγράμματος, προωθήθηκαν συνεργασίες με φορείς όπως η Unicef και ο Συνήγορος του Παιδιού. Η παρουσίαση του υλικού της παρέμβασης σε ανοιχτή εκδήλωση συνέβαλε ώστε η αρχική ομάδα στόχος –τα παιδιά– να διευρυνθεί και να ωφεληθούν από το πρόγραμμα γονείς, γυμναστές, φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης και η ευρύτερη κοινότητα.

Συζήτηση: Το εγχείρημα επιβεβαιώνει τις πολλαπλές δυνατότητες των υπηρεσιών κοινοτικής ψυχικής υγείας για πρωτογενή πρόληψη. Ως εκ τούτου, αναδεικνύεται η ανάγκη ενίσχυσης των υπαρχουσών δομών και υποστήριξης ανάλογων παρεμβάσεων.

P02

Η ΟΔΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Καρακατσάνη Κ.

Πρόγραμμα Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία, η Ελλάδα βρίσκεται σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση όσον αφορά την αυξημένη επικινδυνότητα στους δρόμους. Η εικόνα αυτή γίνεται ακόμα πιο αρνητική όταν θύματα των τροχαίων ατυχημάτων είναι παιδιά. Τα παιδιά, λόγω φυσικών γνωστικών και αντιληπτικών περιορισμών, εντάσσονται στην κατηγορία υψηλού κινδύνου όσον αφορά την οδική τους συμπεριφορά. Η δυσκολία να απομονώνουν και να εστιάζουν σε συγκεκριμένες εικόνες και ήχους, η ελλιπής κατανόηση της έννοιας του χρόνου και της ταχύτητας, το μικρό σωματικό ύψος, η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων και η παρορμητικότητα είναι μερικά μόνο από τα χαρακτηριστικά που αυξάνουν τις πιθανότητες εμπλοκής των παιδιών σε τροχαία ατυχήματα. Οι παραπάνω περιορισμοί όμως συχνά ενισχύονται από το περιβάλλον των παιδιών, δηλαδή τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους οδηγούς, με συμπεριφορές όπως η ελλιπής επίβλεψη, η ανεπαρκής κυκλοφοριακή αγωγή και η παραβίαση του κώδικα οδικής κυκλοφορίας. Τα παραπάνω καταδεικνύουν την ανάγκη να κατανοήσουμε σε βάθος τι πραγματικά μπορούν και τι δεν μπορούν να κάνουν τα παιδιά, δηλαδή ποιες είναι οι δυνατότητες και οι περιορισμοί τους, και στη συνέχεια να προσαρμόσουμε τις κυκλοφοριακές παραμέτρους στις ανάγκες τους. Τα πρόσφατα μέτρα της πολιτείας (π.χ., καθιέρωση του θεσμού του σχολικού τροχονόμου, δημιουργία πάρκων κυκλοφοριακής αγωγής, αυστηροποίηση των διατάξεων του κώδικα οδικής κυκλοφορίας) κινούνται πάντως προς τη σωστή κατεύθυνση. Η παρούσα εργασία έχει σκοπό, αφενός, να παρουσιάσει τις ιδιαιτερότητες της κυκλοφοριακής συμπεριφοράς των παιδιών και, αφετέρου, να καταδείξει την ανάγκη υιοθέτησης κατάλληλων συμπεριφορών από τους ενηλίκους, οδηγούς, γονείς και εκπαιδευτικούς.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΣ ΚΑΙ (ΕΠΑΝ)ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ

Γεωργιάδης Δ.¹, Ζουρίδης Χ.²

1. Σύμβουλος Σταδιοδρομίας. *Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.), Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, Πάτρα*

2. Διευθυντής Σ.Δ.Ε. *Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε.), Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας, Πάτρα*

Ο διάλογος για τη δια βίου εκπαίδευση και ανάπτυξη βρίσκεται σήμερα στο επίκεντρο των θεωρητικών αναζητήσεων και του προβληματισμού της εκπαιδευτικής και ερευνητικής κοινότητας. Τόσο στα κείμενα ερευνητών και διαμορφωτών πολιτικής, όσο και στα επίσημα κείμενα εθνικών και διεθνών οργανισμών, διαρκώς πληθαίνουν οι αναφορές στη δια βίου εκπαίδευση και ανάπτυξη, το ρόλο και τη σημασία τους για τις σύγχρονες κοινωνίες, τους σκοπούς και τους στόχους τους αλλά και το περιεχόμενό τους.

Μια τέτοια μορφή δια βίου εκπαίδευσης και ανάπτυξης αποτελούν και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε.).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθεί αν και κατά πόσο η φοίτηση στα Σ.Δ.Ε. βοηθά στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο και επανέρχονται μετά από ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Η μελέτη επικεντρώνεται σε θέματα προσαρμογής στο σχολείο, ανάπτυξης δεξιοτήτων, άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού και ένταξης στην αγορά εργασίας.

Ο πληθυσμός που ερευνούμε προέρχεται από τους αποφοίτους του Σ.Δ.Ε. Πάτρας για τα σχολικά έτη 2003-2006. Αν και οι λόγοι που οδηγούν στη φοίτηση στα Σ.Δ.Ε. ποικίλουν ανά γεωγραφική περιοχή, μπορούμε βάσιμα να υποθέσουμε ότι ο πληθυσμός που ερευνούμε αποτελεί ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα και αυτό μας επιτρέπει να εξάγουμε γενικευμένα συμπεράσματα στο τέλος της εργασίας.

P04

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΙΛΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΟΜΑΔΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΙΑΤΡΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Γ. Ν. Γ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Παπαευαγγέλου Α.*, Μήτσιου Ε.*, Φιλοκώστας Δ.*, Σέμκου Α.*, Αθανασοπούλου *Ε.

Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο, Τμήμα Ψυχικής Υγείας Παιδιών-Εφήβων, Γ.Ν. «Γ. Παπανικολάου», Θεσσαλονίκη*

Στα πλαίσια της λειτουργίας του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου του Παπανικολάου θα ξεκινήσει η εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος παρέμβασης, στο οποίο θα λειτουργούν παράλληλα δυο ομάδες. Στη μια ομάδα θα συμμετέχουν έξι παιδιά σχολικής ηλικίας τα οποία διαμένουν στο χωριό SOS του Πλαγιαρίου και τα οποία παρακολουθούνται στα πλαίσια του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου. Στη δεύτερη ομάδα θα συμμετέχουν οι μητέρες SOS αυτών των παιδιών. Συντονιστές της πρώτης ομάδας θα είναι μια εργοθεραπεύτρια, μια ψυχολόγος και ένας ειδικευόμενος παιδοψυχίατρος. Ενώ, συντονίστρια της δεύτερης ομάδας θα είναι μια παιδοψυχίατρος. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους θεωρήθηκε σκόπιμη η σύσταση μιας τέτοιας ομάδας και να παρουσιάσει τους στόχους αυτού του προγράμματος. Η ανάγκη για τη δημιουργία αυτής της ομάδας προέκυψε αφενός από το γεγονός ότι αυτά τα παιδιά αποτελούν μια ειδική πληθυσμιακή ομάδα εξαιτίας των σοβαρών γεγονότων ζωής που έχουν βιώσει και του ιδρυματικού πλαισίου στο οποίο διαμένουν και αφετέρου από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στις αλληλεπιδράσεις τους τόσο στο σχολικό πλαίσιο όσο και στο χωριό SOS. Στόχοι του προγράμματος είναι μέσα από τις δραστηριότητες στις οποίες θα συμμετέχουν τα παιδιά να αναπτύξουν σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας μεταξύ τους οι οποίες θα λειτουργήσουν ως πηγές υποστήριξης, να αναδειχθούν ζητήματα που έχουν σχέση με την προέλευση και την ταυτότητα τους, να εκφράσουν τα συναισθήματά τους για τη ζωή στο χωριό SOS, για τη συμβίωση και για τις αλληλεπιδράσεις τους με άλλα άτομα. Στόχος στην ομάδα με τις μητέρες είναι η συζήτηση ζητημάτων που αφορούν συμπεριφορές των παιδιών και τρόπους διαχείρισης αυτών των συμπεριφορών. Επιδίωξη της ομάδας των ειδικών είναι να υπάρχει συνεχής αλληλεπίδραση μεταξύ των ειδικών της ομάδας και των ατόμων που φροντίζουν τα παιδιά στα πλαίσια του χωριού για τα ζητήματα και τις συμπεριφορές που αναδεικνύονται στις συνεδρίες.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ

Πουλογιαννοπούλου Π., Κουρκουλάκος Η., Μενδρινός Μ.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Φιλοσοφική Σχολή Π.Μ.Σ.

« Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός» του Τμήματος Φ.Π.Ψ.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να γίνει αναλυτική παρουσίαση των σημαντικότερων προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι έφηβοι κατά την προσαρμογή τους στο σχολικό περιβάλλον, περιγράφοντας τα προβλήματα, αναζητώντας τα αίτια και κυρίως αναδεικνύοντας προβληματισμό αναφορικά με τη σχέση των προβλημάτων αυτών με την ανθρώπινη προσωπικότητα .

Είναι επίπονη και δύσκολη η διαδικασία προσαρμογής του παιδιού στο σχολείο. Όπως και κάθε σύστημα (οικογένεια, πολιτεία, κ.τ.λ.), το σχολικό σύστημα για να υφίσταται, υπόκειται σε ορισμένους κανόνες πειθαρχίας. Τα άτομα που αποκλίνουν από τους κανόνες αυτούς παρουσιάζουν προβλήματα προσαρμογής και ενδεχομένως εμφανίζουν συμπτώματα διαταραχής σε σχέση πάντα με τα «φυσιολογικά προσαρμοσμένα» στους κανόνες άτομα. Πέντε από τις πιο σημαντικές δυσκολίες προσαρμογής στο σχολείο που επιφέρουν προβλήματα τόσο στο ίδιο το άτομο όσο και στον εκπαιδευτικό, στους συμμαθητές και στους γονείς, είναι τα εξής:

1. Διαταρακτική και επιθετική συμπεριφορά.
2. Διαπολιτισμικής υφής προβλήματα.
3. Συναισθηματικά προβλήματα.
4. Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ).
5. Απουσιασμός-Σκασιαρχείο.
- 6.

Περιγραφή Των Προβλημάτων

1. Διαταρακτική και επιθετική συμπεριφορά: Άτομα με τέτοια συμπεριφορά αποκλίνουν από τις νόρμες που επιβάλλονται από το σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό σύστημα ενός συγκεκριμένου πολιτισμού, μίας συγκεκριμένης εποχής. Από ψυχαναλυτική σκοπιά, η επιθετικότητα αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης. Η οποιαδήποτε μετέπειτα εκδήλωση αυτής μπορεί να είναι αποτέλεσμα μάθησης ή περιβαλλοντικών συνθηκών (συμπεριφοριστική θεώρηση). Θεωρητικά, η επιθετικότητα είναι η τάση του ατόμου να προκαλέσει ζημιά ή βλάβη (σωματική, υλική, ψυχική), στο συμμαθητή του ή καθηγητή, ή γονέα ή άλλον ενήλικα.

2. Διαπολιτισμικής υφής προβλήματα: Σε μία σύγχρονη σχολική τάξη, που χαρακτηρίζεται από πολυπολιτισμικότητα (αυτόχθονες, μετανάστες, παλιννοστούντες), εμφανίζονται δυσκολίες κυρίως από τον αλλοδαπό μαθητή να προσαρμοστεί σε ένα ξένο ως προς αυτόν περιβάλλον. Προκύπτουν προβλήματα με τη γλώσσα, τις κοινωνικές επαφές, με αποτέλεσμα το άτομο να παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες, σχολική αποτυχία, κατάθλιψη, περιθωριοποίηση, λόγω κοινωνικών στερεοτύπων από τους συμμαθητές του ή και ακόμα επιθετική-παραβατική συμπεριφορά.

3. Συναισθηματικά προβλήματα: Πρόκειται για τις διαταραχές που παρουσιάζουν παιδιά και έφηβοι σε βαθμό πέραν του φυσιολογικού της ηλικίας τους. Τέτοιου είδους είναι η κατάθλιψη, η μελαγχολία, η εσωστρέφεια, οι φόβοι, οι φοβίες, το άγχος, τα αισθήματα κατωτερότητας, επιθετικότητα, περιθωριοποίηση, άρνηση στη σχολική φοίτηση, νευρώσεις, ψυχογενής ανορεξία, βουλιμία. Οι παραπάνω συναισθηματικές διαταραχές είναι σοβαρές στο σημείο που μπορούν να ακυρώσουν

κάθε προσπάθεια του ατόμου για προσωπική ολοκλήρωση, κοινωνική καταξίωση, επιτυχία στη ζωή.

4. *Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ)*: Πρόκειται για την αδυναμία ελέγχου των παρορμήσεων ενός παιδιού, που γίνεται εμφανής με μία υπερκινητική δράση και έντονη απροσεξία. Το πρόβλημα αυτό μπορεί να επιφέρει προβλήματα τόσο στο ίδιο το άτομο όσο και στους συμμαθητές και στον εκπαιδευτικό.

5. *Απουσιασμός-Σκασιαρχείο*: Πρόκειται για την αδικαιολόγητη απουσία του παιδιού από το σχολείο. Προκαλείται ως μέσο αντίδρασης προς τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς, τους κανόνες πειθαρχίας του σχολείου. Το σκασιαρχείο έχει οδυνηρές συνέπειες στη σχολική επίδοση. Μπορεί να οδηγήσει στην ανεπιτυχή ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και να προκαλέσει δυσχέρειες στην ομαλή κοινωνικοποίηση του ατόμου (αντικοινωνική-παραβατική συμπεριφορά).

Η παρούσα έρευνα μελετά τον τρόπο με τον οποίο παιδιά ηλικίας 6 και 7 χρονών αντιλαμβάνονται και αντιδρούν στα συναισθήματα των άλλων χρησιμοποιώντας μια τροποποιημένη έκδοση της κλίμακας ενσυναίσθησης του Feshbach (1968). Η τροποποιημένη εφαρμογή της εν λόγω κλίμακας διαφέρει από την παραδοσιακή έκδοση στο ότι οι ιστορίες που χρησιμοποιήθηκαν ήταν περισσότερο λεπτομερείς και χαρακτηρίζονται μόνο από τα συναισθήματα της χαράς και της λύπης. Παράλληλα, κριτήρια τόσο λεκτικά (με τη μορφή ερωτήσεων) όσο και μη λεκτικά (με τη μορφή ζωγραφιών) χρησιμοποιήθηκαν για να μετρηθεί ο βαθμός και το μέγεθος της ενσυναίσθησης στην αντίδρασή τους. Τα παιδιά ερωτήθηκαν τόσο για τα συναισθήματά τους, όσο και για τις σκέψεις τους με σκοπό την αξιολόγηση τόσο της επιδεικνυόμενης ενσυναίσθησης όσο και της ικανότητας να αντιλαμβάνονται τα συναισθήματα άλλων. Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν αντίθετα των προσδοκούμενων. Συνοπτικά, τα παιδιά επέδειξαν ενσυναίσθηση, αλλά έδειξαν να αντιλαμβάνονται, να αιτιολογούν αλλά και να συναισθάνονται το αρνητικό συναισθήμα της λύπης περισσότερο από αυτό της χαράς. Επιπροσθέτως, σε αντίθεση με το κυρίαρχο στερεότυπο ότι τα κορίτσια είναι επιδεικνύουν μεγαλύτερο βαθμό ενσυναίσθησης απ'ότι τα αγόρια, η παρούσα έρευνα δεν εντόπισε καμία διαφορά μεταξύ των δύο φύλων στην ικανότητα κατανόησης, αιτιολόγησης αλλά και στην επίδειξη ενσυναίσθησης τόσο ως προς θετικά, όσο και ως προς αρνητικά συναισθήματα. Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν βάση για περαιτέρω διερεύνηση.

P07

Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ

Μπατιστάτου Α., Πανουργιά Κ.

ΑΤΕΙ Πάτρας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για τη μελέτη της σχολικής προσαρμογής και των προσπαθειών πρόληψης των προβλημάτων της παιδικής ηλικίας.

Οι Σχολές Γονέων αποσκοπούν στην πρόληψη προβλημάτων και την προστασία της ψυχικής υγείας της οικογένειας. Δημιουργήθηκαν για να συνεπικουρήσουν το σύζυγο και γονέα στο δύσκολο έργο του και θεωρούνται ότι αποτελούν την παρέμβαση της επιστήμης στην οικογενειακή προβληματική. Βασικοί σκοποί λειτουργίας της Σχολής Γονέων είναι: η στήριξη του δοκιμαζόμενου θεσμού της οικογένειας, η εκπαίδευση του γονέα σε μεθόδους αποτελεσματικότερης επικοινωνίας, με το παιδί του, η διαφύλαξη και προστασία της ψυχικής υγείας και θετικής εξέλιξης του παιδιού. Έρευνες υποστηρίζουν πως η γονεϊκή εμπλοκή συνδέεται όχι μόνο με τη βελτίωση της σχολικής επίδοσης των παιδιών αλλά και με την πρόληψη αντικοινωνικών μορφών συμπεριφοράς.

Πατροπαράδοτα, οι μητέρες, πολύ περισσότερο από τους πατέρες, υπερέχουν ως προς την εμπλοκή τους στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για την συμμετοχή και του πατέρα στη μαθητική ζωή των παιδιών.

Οι περισσότερες έρευνες επικεντρώνονται και μελετούν την εμπλοκή του γονέα στην εκπαίδευση των παιδιών δηλαδή την επαφή γονέα-δασκάλου, την εμπλοκή του γονέα στο σπίτι και στο σχολείο. Η συγκεκριμένη έρευνα επικεντρώνεται και μελετά την εμπλοκή του πατέρα σε δραστηριότητες προώθησης της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού, όπως είναι οι Σχολές Γονέων.

Στην παρούσα έρευνα αναζητήσαμε και πήραμε ημιδομημένες συνεντεύξεις από τους πατέρες εκείνους που δήλωσαν συμμετοχή στις Σχολές Γονέων του ΙΔΕΚΕ από το 2006-2007 στο νομό Αχαΐας. Στόχοι μας είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι πατέρες συμμετέχουν στις Σχολές Γονέων, η σύνδεση της συμμετοχής του πατέρα σε σχέση με κοινωνικο-δημογραφικούς παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, ο αριθμός και η ηλικία των παιδιών και η κοινωνικοοικονομική προέλευση. Επίσης, διερευνάται εάν η συμμετοχή του πατέρα σχετίζεται με συγκεκριμένες προσδοκίες κι αιτήματα (που έχουν οι πατέρες) από τις Σχολές Γονέων.

P08

ΙΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΧΡΟΝΙΟ ΝΟΣΗΜΑ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Κανδρή Θ.*, Αβαγιανού Π.*, Καλέμη Γ.**

* Ψυχολόγος, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Λάρισας

** Ψυχολόγος, Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική Αττικού Νοσοκομείου

Εισαγωγή: Σύμφωνα με τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα τα παιδιά με χρόνιο νόσημα αντιμετωπίζουν σε υψηλότερο ποσοστό ψυχοσυναισθηματικές και σχολικές δυσκολίες σε σύγκριση με τους υγιείς συνομηλίκους τους. Σημαντικός αριθμός συγγραφέων έχουν προσπαθήσει να εντοπίσουν την φύση των προβλημάτων αυτών και να αναπτύξουν προληπτικές θεραπευτικές προσεγγίσεις (Χατήρα, 2000). Το ιχνογράφημα έχει χρησιμοποιηθεί από τους ειδικούς της ψυχικής υγείας ως πολύτιμο εργαλείο διάγνωσης, αλλά και θεραπείας των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά με χρόνιο νόσημα.

Μέθοδος: Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται και αναλύονται τα ιχνογραφήματα ενός παιδιού δέκα (10) ετών με χρόνιο νόσημα.

Αποτελέσματα: η μελέτη και η ανάλυση των ιχνογραφημάτων καταδεικνύουν, ότι το ιχνογράφημα αποτυπώνει με εξαιρετική ακρίβεια το άγχος, που βιώνει το παιδί με χρόνιο νόσημα και τις φαντασιώσεις που αφορούν την ασθένεια του. Διαπιστώνεται επίσης, η ψυχολογική ελαστικότητα των παιδιών, ότι δηλ. μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικά το δεδομένο της ασθένειας τους και να προσαρμόσουν ανάλογα τον τρόπο ζωής τους.

Συζήτηση: Συζητούνται η χρησιμότητα, αλλά και οι περιορισμοί της χρήσης του ιχνογραφήματος τόσο στην διάγνωση, όσο και στην θεραπεία των παιδιών με χρόνια ασθένεια.

P09

ΕΦΗΒΙΚΗ ΕΓΚΥΜΟΣΥΝΗ-ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Κουρκουλάκος Η., Μενδρινός Μ., Πουλογιαννοπούλου Π.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Σχολή Φιλοσοφική, Π.Μ.Σ.

«Συμβουλευτική & Επαγγελματικός Προσανατολισμός», του Τμήματος Φ.Π.Ψ.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιαστεί το πρόβλημα της εφηβικής εγκυμοσύνης, οι συνθήκες εμφάνισής του και κυρίως οι επιπτώσεις του στην ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας καθώς και οι κοινωνικές του συνέπειες.

Η παρουσίαση θα γίνει ως συνέχεια των διαφόρων μορφών αποκλίνουσας και προβληματικής συμπεριφοράς στην εφηβική ηλικία και θα ενταχθεί στην ευρύτερη ενότητα των διαταραχών σεξουαλικής συμπεριφοράς των εφήβων.

Το παραπάνω πρόβλημα θα αναλυθεί εκτενώς και θα προβληθούν:

- Τα Αίτια με βάση τις υπάρχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις.
- Οι Μορφές και οι Εκτάσεις του, στους ίδιους τους εφήβους και στο περιβάλλον τους.
- Οι Συνέπειές του (στο άτομο, στην οικογένεια, στο σχολείο, στον κοινωνικό περίγυρο, κ.τ.λ.).

Στόχος της παρουσίασης του προβλήματος αυτού, που βιώνουν οι έφηβοι σ' αυτή την κρίσιμη περίοδο της ζωής τους είναι να γίνει αντικείμενο προβληματισμού το πώς μπορούν να γκρεμιστούν οι λεπτές ισορροπίες των εύθραυστων και ασαφών εξελικτικών σταδίων της εφηβείας και πώς μπορούν τα «φυσιολογικά», κατά τους ενήλικες, προβλήματα να πάρουν ακραίες και δραματικές διαστάσεις.

Το πιο σημαντικό που απορρέει από αυτή τη συζήτηση είναι όχι τόσο η ύπαρξη των αποκλινουσών συμπεριφορών στους εφήβους, καθώς αυτή πλέον είναι αναμφίβολη και αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, αλλά η συμβολή της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας ως επιστήμης που έχει τη δυνατότητα να ανιχνεύσει τα βαθύτερα αίτια ανάπτυξης των προβλημάτων. Αποτελεί τη βάση και το έναυσμα για την εύρεση και κατασκευή μεθόδων Πρόληψης και Αποτελεσματικής Παρέμβασης.

ΨΥΧΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑ ΣΕ ΚΥΠΡΙΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ: ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ

Καψού Μ., Δημητρίου Α., Παναγιώτου Γ.

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Προηγούμενες έρευνες υποστηρίζουν ότι δυσκολίες λειτουργικότητας και ψυχολογικά συμπτώματα των γονιών συνδέονται με αντίστοιχα προβλήματα και δυσκολίες στην ψυχοκοινωνική και συναισθηματική προσαρμογή των παιδιών. Στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης έρευνας, 94 Ελληνοκύπριοι μαθητές δημοτικού (48 αγόρια, 46 κορίτσια, μέση ηλικία = 10,87), 60 μαθητές γυμνασίου (32 αγόρια, 28 κορίτσια, μέση ηλικία = 13,27), και οι γονείς τους (125 μητέρες, 77 πατέρες) συμπλήρωσαν το ελληνικό Σύστημα Achenbach για Εμπειρικά Βασισμένη Αξιολόγηση (Child Behavior Checklist; CBCL). Οι γονείς συμπλήρωσαν επίσης ερωτηματολόγια με δημογραφικά στοιχεία, και τη Βραχεία Κλίμακα Συμπτωμάτων (Brief Symptom Inventory, BSI).

Στο δείγμα αυτό, τα αγόρια ανέφεραν ποσοστά ψυχοπαθολογίας πάνω από το κλινικό όριο περισσότερο από ότι τα κορίτσια, κυρίως στις υποκλίμακες που αναφέρονται σε Συναισθηματικά και Σωματικά προβλήματα. Ταυτόχρονα, οι μητέρες των αγοριών ανέφεραν ψηλότερα ποσοστά ψυχοπαθολογίας στα παιδιά τους από τις μητέρες των κοριτσιών. Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στο Δείκτη Καθολικής Σοβαρότητας Συμπτωμάτων (General Severity Index, GSI) του BSI και την ψυχοπαθολογία των παιδιών παρουσιάστηκαν για τις πλείστες υποκλίμακες του CBCL στις αναφορές των γονιών, αλλά μόνο με μερικές υποκλίμακες στις αναφορές των παιδιών. Συγκεκριμένα, στις αναφορές των παιδιών, αυξημένη συμπτωματολογία της μητέρας φάνηκε να συνδέεται με ψυχοπαθολογία των παιδιών στις κλίμακες Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητας, Εναντιωτικών/Προκλητικών, και Σωματικών προβλημάτων, ενώ η συμπτωματολογία του πατέρα δε φάνηκε να συνδέεται με οποιαδήποτε κλίμακα ψυχοπαθολογίας των παιδιών. Παρατηρήθηκαν επίσης διαφορές στις συσχετίσεις ανάμεσα στην ψυχοπαθολογία αγοριών και κοριτσιών. Αυξημένη συμπτωματολογία της μητέρας φάνηκε να συνδέεται με περισσότερη ψυχοπαθολογία στην κλίμακα Εναντιωτικών/Προκλητικών προβλημάτων τόσο στα αγόρια όσο και στα κορίτσια, αλλά με την κλίμακα Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητας μόνο στα αγόρια.

Τα επίπεδα συμπτωματολογίας της μητέρας ενδέχεται να λειτουργούν ως δείκτες πιθανής προβληματικής συμπεριφοράς στα παιδιά, όμως η σχέση αυτή πρέπει να προσεγγίζεται με ιδιαίτερη προσοχή. Περαιτέρω έρευνα χρειάζεται να εξετάσει άλλους παράγοντες που πιθανόν να συντείνουν στην αυξημένη ψυχοπαθολογία των παιδιών στον πληθυσμό αυτό.

P11

ΜΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΙΣΜΟΣ

Μαρκοδημητράκη Μ., Κυπριωτάκη Μ.

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Οι σχετικές έρευνες δείχνουν ότι η μίμηση είναι ένα εγγενές χαρακτηριστικό του είδους μας. Ο μιμητής δεν αναπαράγει απλώς την πράξη του άλλου, αλλά, επιπλέον, μοιράζεται μαζί του ειδικές αντικειμενικές (χρόνο, χώρο) και υποκειμενικές, ψυχολογικές ποιότητες (πρόθεση επικοινωνίας, κινητήριες συγκινήσεις, ύφος του προτύπου, προοπτική κ.ά.). Το μιμητικό μοίρασμα δείχνει ότι οι άνθρωποι δεν είναι μηχανές αντιγραφής, αλλά συμμετοχοί σε μια διωποκειμενική δραστηριότητα, η οποία στον οντογενετικό χρόνο υπηρετεί πολλές λειτουργίες – επικοινωνία, μάθηση, ταύτιση, ενσυναίσθηση και πολλές όψεις της ανάπτυξης (γλωσσική, γνωστική κ.ά.). Αργέγονη όσο και ο *homo sapiens* η μίμηση έχει συμβάλει με πολλούς τρόπους στην ατομική και την κοινωνική ανάπτυξη. Μία ανασκόπηση των ερευνών σε παιδιά με αυτισμό δείχνει ότι οι ειδικοί διαφωνούν ως προς τη μιμητική τους ικανότητα – ορισμένοι υποστηρίζουν ότι μιμούνται και άλλοι ότι έχουν πολλές και ειδικές δυσκολίες να εμπλακούν σε μιμητικές αλληλεπιδράσεις. Στην εισήγηση, αφού περιγράψουμε συνοπτικά τις τρέχουσες θεωρίες για την καταγωγή και την ανάπτυξη της μίμησης, θα επικεντρωθούμε σε σύγχρονα ευρήματα μελετών που διερεύνησαν τη μίμηση σε παιδιά με αυτισμό.

ΤΑ ΕΝΕΡΓΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΔΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΒΡΕΦΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΒΛΕΠΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΥΠΕΡΦΟΡΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΕΝΗΛΙΚΟΥ ΤΕΚΝΟΥ ΣΤΗ ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΟΥ ΑΝΟΪΚΟΥ ΓΟΝΕΑ ΤΟΥ

Παγοροπούλου Α.³, Υφαντή Θ.^{**}

* Επίκουρη Καθηγήτρια, Φ.Π.Ψ (Πρόγραμμα Ψυχολογίας), Πανεπιστήμιο Αθηνών.

**Ψυχολόγος, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια Σχολικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Στη βρεφική και πρώιμη ηλικία, η διαπροσωπική αλληλεπίδραση (Interpersonal interaction) με τους γονείς, διαμορφώνεται ένας τύπος Ενεργού Μοντέλου Δεσμού (working model) και οι αντίστοιχες προσδοκίες για τον εαυτό και τους άλλους.

Όταν το βρέφος κληθεί ως ενήλικας να αναλάβει την περίθαλψη του ανοϊκού γονέα του σηματοδοτείται η αντιστροφή των ρόλων στη γονική σχέση με το ενήλικο τέκνο να κατέχει το ρόλο του πρωταρχικού φροντιστή (primary caregiver). Μόνο τα ενήλικα τέκνα που έχουν ολοκληρώσει το πένθος της πρώιμης οδύνης για την περιορισμένη γονεϊκότητα (limited parenting) είναι σε θέση να μπουν στις ψυχολογικές διαδικασίες της αντιστροφής του ρόλου όταν καλούνται να περιθάλψουν τον ανοϊκό γονέα ασθενή. Η προϋπάρχουσα σχέση μεταξύ φροντιστή και ανοϊκού ασθενούς διερευνάται με βάση τα Ενεργά Μοντέλα Δεσμού (attachment working models). Η ψυχοσυναισθηματική ωριμότητα του τέκνου-φροντιστή (filial maturity) συνιστά το βασικό παράγοντα που κρίνει την ομαλή πορεία αντιστροφής των ρόλων (role shift). Με βάση τον παράγοντα αυτόν διερευνάται η ποιότητα ζωής (life quality) και η ψυχοσυναισθηματική υπερφόρτιση (psychological burden) του τέκνου φροντιστή.

Σε επόμενη έρευνα θα αναλυθούν το φύλο του φροντιστή (γιος ή γαμπρός έναντι κόρης ή νύφης), και το μορφωτικό επίπεδο, ως περαιτέρω μεταβλητές της έρευνας.

Λέξεις κλειδιά: αντιστροφή ρόλων (role shift), ψυχοσυναισθηματική ωριμότητα τέκνου (filial maturity), Ενεργά Μοντέλα Δεσμού (attachment working models- E.M.Δ), περιορισμένη γονεϊκότητα (limited parenting), ψυχοσυναισθηματική υπερφόρτιση (psychological burden)

P13

ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΟ ASPERGER

Βογινδρούκας Ι.*, Ζηκοπούλου Ο.

*Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος

Σκοπός: Ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά του συνδρόμου Asperger είναι η κυριολεκτική κατανόηση και χρήση του λόγου και η δυσκολία στην κατανόηση του υπονοούμενου, του μεταφορικού λόγου και των αφηρημένων εννοιών. Οι ιδιοματισμοί είναι είδος λόγου, όπου οι λέξεις ή οι φράσεις σημαίνουν κάτι διαφορετικό απ' ότι το άθροισμα των νοημάτων των λέξεων. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί ο βαθμός της δυσκολίας των παιδιών με σύνδρομο Asperger στη χρήση των ιδιοματικών εκφράσεων και η μελέτη αυτής της δυσκολίας με το δείκτη νοημοσύνης.

Υλικό: Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η Δοκιμασία κατανόησης ιδιοματισμών (Βογινδρούκας & Καργιωτίδης, 2006). Μέθοδος: Στην έρευνα συμμετείχαν 21 παιδιά με σύνδρομο Asperger με μέσο όρο ηλικίας 12.25 στα οποία χορηγήθηκε ατομικά η παραπάνω δοκιμασία.

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μέση επίδοση των παιδιών στη δοκιμασία ήταν Μ.Ο. = 10.24 και Τ.Α. = 7.74. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το εύρος των τιμών της επίδοσης ήταν 0-22 συμπεραίνεται ότι τα παιδιά παρουσίαζαν σημαντικές δυσκολίες στην κατανόηση και χρήση των ιδιοματισμών. Επίσης, η έρευνα έδειξε ότι υπάρχει μία στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση της επίδοσης με το δείκτη νοημοσύνης ($r = .66$).

Συμπεράσματα: Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν την αναφερόμενη στη βιβλιογραφία δυσκολία των παιδιών με σύνδρομο Asperger στη χρήση και κατανόηση ιδιοματισμών.

P14

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑΣ
ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ) ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ
ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΚΑΙ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΣΥΝΔΡΟΜΟ
ASPERGER**

Βογινδρούκας Ι.*, Πρωτόπαππας Α.***, Γρηγοριάδου Ε.***, Παππή Α.,
Ζηκοπούλου Ο., Παπάζη Μ., Παπαρίζος Κ., Σελήνη Ε., Σταμπουλάκη Χ., Χελάς Ε.

** Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος, ** Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου, ***
Σχολείο Κωφών*

Σκοπός: Ένα από τα χαρακτηριστικά της ειδικής γλωσσικής διαταραχής και του συνδρόμου Asperger είναι οι δυσκολίες που σχετίζονται με το εκφραστικό λεξιλόγιο. Βασικά συμπτώματα είναι η δυσκολία στην ανάκληση εννοιών, η παρουσία παραφασιών, κυρίως σημασιολογικών και φωνολογικών – νεολογισμού και το χαμηλό εκφραστικό λεξιλόγιο. Σκοπός της μελέτης είναι η σύγκριση των αποτελεσμάτων αναφορικά με το εκφραστικό λεξιλόγιο στις δύο ομάδες της έρευνας σχετικά με το εύρος λεξιλογίου και την ποιοτική ανάλυση των παραφασιών που τα παιδιά του δείγματος της έρευνας παρουσιάζουν.

Υλικό: Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ελληνική έκδοση του Word Finding Vocabulary Test (Renfrew 1995).

Μέθοδος: Στην παρούσα έρευνα συμμετέχουν 30 παιδιά ηλικίας 4-8 ετών. Δεκαπέντε από αυτά παρουσιάζουν ειδική γλωσσική διαταραχή και τα υπόλοιπα σύνδρομο Asperger. Τα διαγνωστικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν αυτά του DSM- IV.

Αποτελέσματα: Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα δείχνουν ότι διαφορές παρατηρούνται στο εύρος του λεξιλογίου ανάμεσα στις δύο ομάδες. Επίσης, παρατηρούνται ποιοτικές διαφορές στις παραφασίες που γίνονται κατά τη διάρκεια της εξέτασης καθώς επίσης και στο είδος των παραφασιών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας υποστηρίζεται ακόμη η επίδραση του δείκτη νοημοσύνης στο εύρος του εκφραστικού λεξιλογίου.

Συζήτηση: Τα ευρήματα σχολιάζονται σε σχέση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις δυσκολίες της κάθε διαταραχής.

ΑΓΧΩΔΕΙΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ: ΔΕΙΚΤΕΣ ΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΥΣ: ΜΙΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗΠαλαιοδήμου Ε.*Ψυχολόγος Msc, Κ.Δ.Α.Υ. Νομού Ηλείας*

Σκοπός: Η παρούσα εργασία διεξήχθη προκειμένου να διερευνηθούν οι δείκτες νοσηρότητας των αγχωδών διαταραχών σε παιδιά και εφήβους, στο περιβάλλον της κοινότητας και του σχολείου και οι πιθανές συσχετίσεις μεταξύ δεικτών νοσηρότητας και κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών.

Μέθοδος: Τυπική συστηματική ανασκόπηση 30 πρόσφατων επιδημιολογικών, κοινοτικών και σχολικών μελετών με αντιπροσωπευτικά δείγματα και σταθμισμένα πρωτόκολλα αξιολόγησης για την εκτίμηση κλινικά σημαντικών συμπτωμάτων.

Αποτελέσματα: Οι αγχώδεις διαταραχές ήταν συχνές σε παιδιά και εφήβους με ποσοστά που κυμαίνονταν από 0.6%-23.5%. Τα δύο φύλα διέτρεχαν εξίσου κίνδυνο. Παρατηρήθηκε αύξηση της νοσηρότητας από την παιδική ηλικία στην εφηβεία των τύπων που συναντιούνται και στην ενήλικη ζωή. Δεν διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφυλεκτικές διαφορές, ενώ το μουσουλμανικό θρήσκευμα φάνηκε να συσχετίζεται θετικά. Τα παιδιά των μονογονεϊκών και των ανάμεικτων οικογενειών εμφάνιζαν σημαντικά υψηλότερες τιμές. Επίσης, η ανεργία των γονέων, η έλλειψη ιδιόκτητης οικίας και η διαμονή σε διαμερίσματα και σειρές ομοιόμορφων σπιτιών ταυτοποιήθηκαν ως πιθανοί παράγοντες επικινδυνότητας. Αντίθετα, ο αριθμός παιδιών στο νοικοκυριό, η κοινωνική τάξη, το εισόδημα και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων δεν φάνηκε να επιδρούν σημαντικά. Μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών παρατηρήθηκαν παρόμοιες τιμές και η περιοχή διαμονής επηρέαζε αρνητικά μόνο σε συνδυασμό με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Συζήτηση: Οι αγχώδεις διαταραχές ήταν περισσότερο κοινές σε παιδιά και εφήβους από ότι αρχικά είχε υποθεθεί. Η υπόθεση για σημαντική προπόρευση των κοριτσιών σε όλους τους τύπους των αγχωδών διαταραχών δεν επαληθεύτηκε. Στην εφηβεία αναδύονται ως οι επικρατέστερες διαταραχές. Εντύπωση προκάλεσε η συσχέτιση του μουσουλμανικού θρησκευματος με αυξημένα ποσοστά άγχους αποχωρισμού και ειδικής φοβίας. Ωστόσο, τα σημαντικότερα ευρήματα αφορούν σε χαρακτηριστικά της οικογένειας και όχι σε ατομικά. Η υπόθεση για μεγαλύτερη συχνότητα στα αστικά περιβάλλοντα δεν επαληθεύτηκε. Το χαμηλό γονικό μορφωτικό επίπεδο επέδειξε συσχέτιση μόνο με την ειδική φοβία, η οποία ήταν αναμενόμενη. Κρίνεται αναγκαία η διεξαγωγή προοπτικών μελετών αξιολόγησης πολλαπλών παραγόντων κινδύνου, βιολογικών και ψυχοκοινωνικών.

P16

**Η ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΔΕΡΦΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ
ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ (ΔΑΦ) ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ
ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ**

Μάσχα Κ.

Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στόχος της παρούσης ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση μίας έρευνας που αφορά στην μελέτη α) του βαθμού προσαρμογής των αδερφών των παιδιών που πάσχουν από Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στην Ελλάδα και β) στους παράγοντες που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την προσαρμογή αυτή.

Η μελέτη περιλαμβάνει μετρήσεις που αφορούν στην πλειοψηφία των παραγόντων που έχουν φανεί πως επηρεάζουν την προσαρμογή των μελών οικογενειών παιδιών με αυτισμό. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στο κατά πόσο τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα αδέρφια των παιδιών με ΔΑΦ σχετίζονται με τις δυσκολίες που δημιουργούν οι ιδιαιτερότητες της διαταραχής ή μπορεί να οφείλονται και σε γενετικά αίτια. Συγκεκριμένα, συγκεντρώνονται πληροφορίες από τους γονείς των παιδιών με ΔΑΦ όσο αφορά α) πιθανά προβλήματα συμπεριφοράς, θέματα προσαρμογής και μέγεθος και ποιότητα συμπτωματολογίας των παιδιών με ΔΑΦ, β) προβλήματα συμπεριφοράς, την ποιότητα της αδερφικής σχέσης καθώς και στοιχεία αυτιστικών τάσεων των αδερφών των παιδιών με ΔΑΦ, και γ) τα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης που βιώνουν οι ίδιοι, καθώς και τις θετικές και αρνητικές εμπειρίες της ζωής με το παιδί με αυτισμό και την ποιότητα της συζυγικής σχέσης. Επιπλέον, συγκεντρώνονται πληροφορίες από τα ίδια τα αδέρφια των παιδιών με αυτισμό σχετικά με τα επίπεδα αυτοεκτίμησής τους, την σχέση τους με τον/την αδερφό/ή τους με αυτισμό, την συμπεριφορά τους, καθώς και πιθανές αυτιστικές τάσεις που παρουσιάζουν.

Η έρευνα βρίσκεται αυτή τη στιγμή στην φάση της συλλογής δεδομένων.

Απευθύνεται στο σύνολο του πληθυσμού των οικογενειών με παιδιά με ΔΑΦ σε όλη την Ελλάδα ενώ πραγματοποιείται σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Ουαλίας στοχεύοντας και σε μία διαπολιτισμική ανάλυση των δεδομένων. Ελπίζουμε πως μια βαθύτερη κατανόηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν αυτές οι οικογένειες θα μας δώσει την δυνατότητα να βοηθήσουμε στην σχεδίαση προγραμμάτων που αφορούν την καλύτερη λειτουργικότητα όλης της οικογένειας ως σύστημα.

P17

**Η ΕΡΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΕ ΟΜΑΔΑ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΕΠ-Υ.**

Παπαευαγγέλου Α.*, Σέμκου Α.*, Καραδημούλα Δ.*, Γκανάτσος Χ.*, Κοτρώνη Ε.*,
Μπλιούμη Α.*, Μπέκα Α.*

*Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο, Τμήμα Ψυχικής Υγείας Παιδιών-Εφήβων Γ.Ν.Γ

Παπανικολάου, Θεσσαλονίκη

Η επίδραση του συνδρόμου της ελλειμματικής προσοχής - υπερκινητικότητας είναι εμφανής σε όλους τους τομείς ανάπτυξης του παιδιού και ιδιαίτερα στον τομέα των διαπροσωπικών και κοινωνικών δεξιοτήτων. Με στόχο λοιπόν την ενίσχυση των παραπάνω δεξιοτήτων οργανώθηκε πέρυσι για πρώτη φορά στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο του Γ.Ν.Γ. Παπανικολάου ένα πρόγραμμα παρέμβασης που αφορούσε παιδιά με σύνδρομο ΔΕΠ-Υ. Στην ομάδα των παιδιών συμμετείχαν τρία αγόρια ηλικίας από 7 έως 9 ετών τα οποία είχαν διαγνωστεί με σύνδρομο ΔΕΠ-Υ από το εξειδικευμένο ιατρείο του τμήματος. Οι συνεδρίες της ομάδας πραγματοποιούνταν μία φορά την εβδομάδα για μία ώρα και για διάστημα 6 εβδομάδων. Στο τέλος του προγράμματος και μετά το πέρας δύο περίπου εβδομάδων έγινε μια συνεδρία επανεκτίμησης (follow up) της ομάδας. Στο πρόγραμμα αυτό εκτός από την ομάδα των παιδιών παράλληλα λειτουργούσε και η ομάδα των γονέων των παιδιών με συμβουλευτικό και καθοδηγητικό χαρακτήρα. Υπεύθυνη για την οργάνωση και τη λειτουργία της ομάδας των παιδιών ήταν η εργοθεραπεύτρια του τμήματος και για την ομάδα των γονέων η ψυχολόγος του τμήματος. Κατά τη διάρκεια της συνεδρίας καταγράφονταν από δύο παρατηρητές οι συμπεριφορές και οι αντιδράσεις των παιδιών. Στο τέλος κάθε συνεδρίας συμπληρώνονταν από κοινού και από τους τρεις ενήλικες (συντονίστρια και παρατηρητές) πίνακες αξιολόγησης της συμπεριφοράς του κάθε παιδιού.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το θέμα και η δομή της κάθε συνεδρίας, ο σκοπός και η λειτουργία της ενώ γίνονται σχολιασμοί και παρατηρήσεις σχετικά με την οργάνωση και τον σχεδιασμό της πιλοτικής αυτής προσπάθειας.

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ/ ΥΠΕΡΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΕΣΩ ΤΩΝ
ΔΟΚΙΜΑΣΙΩΝ WISC III ΚΑΙ ΑΘΗΝΑ TEST**

Βάϊλα Σ., Μανθούλη Μ., Πιπεργιά Ι., Τερλίδου Χ., Τσέγκος Ι.Κ.

Άνοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο, Ίνστιτούτο Διαγνωστικής Ψυχολογίας.

Συγκρίθηκαν οί επιδόσεις στίς δοκιμασίες WISC III καί «Αθηνά» test, δύο διαφορετικῶν, ὡς πρὸς τὴν Ψυχιατρικὴ Διάγνωση (Μαθησιακὴ Διαταραχὴ καί Ἐλαττωματικὴ Προσοχή / Ὑπερκινητικότητα), ὁμάδων παιδιῶν, ἡλικίας 6-12 ἐτῶν.

Τά ἀποτελέσματα τῆς σύγκρισης, μέσῳ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς στατιστικῆς δοκιμασίας t-test κατὰ ζεύγη, καί στίς δύο δοκιμασίες, ἔδειξαν ὅτι οἱ δύο ὁμάδες δὲν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ τους. Ὅστόσο, ἡ ὁμάδα τῶν παιδιῶν μέ ψυχιατρικὴ διάγνωση Μαθησιακὴ Διαταραχὴ παρουσιάζει στό WISC III τό προφίλ A.C.I.D., γεγονός πού συνάδει μέ προγενέστερες ἔρευνες, τόσο τῆς ἡμεδαπῆς ὥσο καί τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἀντιθέτως, στήν ὁμάδα τῶν παιδιῶν μέ διάγνωση Διαταραχὴ Ἐλαττωματικῆς Προσοχῆς / Ὑπερκινητικότητά τά προφίλ πού ἐμφανίζονται στίς ἀνωτέρω δοκιμασίες, δὲν συνάδουν μέ τά εὐρήματα ἄλλων ἐρευνῶν, ἀλλά καί οὔτε αὐτές συμφωνοῦν μεταξύ τους.

Συζητεῖται ἡ ἀναγκαιότητα περαιτέρω διερεύνησης τῆς διαγνωστικῆς κατηγορίας Ἐλαττωματικὴ Προσοχή/ Ὑπερκινητικότητά, καθὼς ἡ φαινομενολογικὴ διαγνωστικὴ ἐντύπωση δὲν συνάδει μέ τά εὐρήματα τῶν Ψυχοδιαγνωστικῶν μεθόδων.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΛεκάκη Ι.⁴, Πουρκός Μ.⁵*Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης*

Στόχος της ερμηνευτικής (hermeneutics), που οι απαρχές της πάνε πολύ πίσω στην αρχαιότητα, ήταν η έκφραση, η ερμηνεία, η μετάφραση, η εξήγηση, η αποσαφήνιση και η κατανόηση κάτι που είναι σκοτεινό, αμφίσημο ή μεταφορικό (πολυσημικό), ξένο ή ανοίκειο. Γύρω από αυτές τις έννοιες σε όλη την ιστορία της ερμηνευτικής αναπτύσσονται ποικίλες συζητήσεις και διαμάχες, οδηγώντας σε διάφορες ερμηνευτικές απόψεις και προσεγγίσεις.

Στην αναρτημένη αυτή εργασία γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή των ερμηνευτικών προσεγγίσεων μαζί με τους βασικούς της θεμελιωτές (όπως είναι οι F. Schleiermacher, W. Dilthey, M. Heidegger, H.-G. Gadamer, J. Habermas, E.D. Hirsch), παρουσιάζονται οι βασικές τους οντολογικές και επιστημολογικές παραδοχές, καθώς και οι προσπάθειες εφαρμογής τους στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας στο πλαίσιο της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας. Το κύριο ενδιαφέρον επικεντρώνεται στην κριτική θεώρηση των ερμηνευτικών προσεγγίσεων που έχουν εφαρμοστεί σε διάφορα πεδία της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας και κυρίως στον τομέα της ηθικής ανάπτυξης, εστιάζοντας την προσοχή στις δυνατότητες και τα όριά τους. Βασική μας θέση είναι ότι η χρήση του ερμηνευτικού παραδείγματος στις ποιοτικές έρευνες και αναλύσεις της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας εμπλουτίζει κατά πολύ το αντικείμενο αυτό τονίζοντας διαστάσεις που τα στενά πειραματικά ερευνητικά προγράμματα αδυνατούν από τη φύση τους να αγγίζουν. Η κατανόηση της ανθρώπινης δράσης και ανάπτυξης χρειάζεται βαθύτερες αναλύσεις σχετικά με τις υποκειμενικές ψυχολογικές καταστάσεις (εσωτερικοί λόγοι, προθέσεις, κίνητρα, επιθυμίες, επενέργεια κ.λπ.) και το πλαίσιο (πραγματιστικό, διαπροσωπικό, χωρο-χρονικό, ιστορικό, κοινωνικο-πολιτισμικό) που αυτές αναπτύσσονται.

---

⁴ Ιωάννα Λεκάκη, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης.

⁵ Διεύθυνση: Μάριος Α. Πουρκός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, 74 100 Ρέθυμνο, Κρήτη. Τηλ.: 28310-53961, 77666, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ ΠΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΘΗΚΑΝ ΓΙΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Κοτζιά Θ., Τζιόγκουρου Μ., Σταυρίδου Σ.

*Κέντρο Υγείας Αγλαντζιάς, Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων
Λευκωσίας*

Εισαγωγή: Μελετήθηκε το σύνολο των παραπομπών που έγιναν κατά την τετραετία 2004-2007. Διαπιστώθηκε ότι το 12,45% αφορούσε περιπτώσεις κακοποίησης.

Η μορφή βίας καθορίστηκε με βάση τον ορισμό που αναφέρεται στο Εγχειρίδιο της Κυπριακής Συμβουλευτικής Επιτροπής για τη Βία.

Σκοπός: Η διερεύνηση των δημογραφικών/ κλινικών χαρακτηριστικών των περιπτώσεων οι οποίες παραπέμφθηκαν μετά από περιστατικό κακοποίησης ή η κακοποίηση προέκυψε μέσα από τη διαγνωστική αξιολόγηση.

Υλικό/ Μέθοδος: Διαπιστώθηκε ότι 86 περιστατικά αφορούσαν κακοποίηση. Οι 13 δεν συνεργάστηκαν. Συνεπώς μελετήθηκαν αναλυτικά οι φάκελοι 73 περιπτώσεων και καταγράφηκαν το φύλο, η ηλικία, επιθυμητή η όχι εγκυμοσύνη, περιγεννητικά προβλήματα, αιτία παραπομπής, παραπέμπων, τόπος διαμονής, υπηκοότητα, μορφωτικό επίπεδο γονέων, επάγγελμα γονέων, προβλήματα ψυχικής υγείας γονέων, μορφή κακοποίησης, θύτης, τελική διάγνωση.

Αποτελέσματα: Από τις 73 περιπτώσεις, οι 35 αφορούσαν αγόρια και οι 38 κορίτσια. Ο μέσος όρος ηλικιών των αγοριών ήταν 9.94 ενώ των κοριτσιών 11.29 χρόνια. Διαφάνηκε ότι το 75.7% των περιστατικών αφορούσε περιπτώσεις παιδιών Κυπρίων γονέων και ότι 37% των γονιών ήταν διαζευγμένοι ή σε διάσταση. Ακόμα, οι περισσότερες περιπτώσεις έδειξαν να προέρχονται από αγροτικές περιοχές. Η πλειονότητα των παραπομπών έγινε από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και η συχνότερη αιτία παραπομπής ήταν προβλήματα συμπεριφοράς. Διαπιστώθηκε, επίσης, στο 72.6% η εγκυμοσύνη ήταν επιθυμητή και στο 56.2% υπήρχαν περιγεννητικά προβλήματα. Η κυριότερη μορφή βίας φάνηκε να είναι η σωματική με θύτη τον

πατέρα. Επιπρόσθετα, στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο θύτης φάνηκε να είναι χαμηλού μορφωτικού επιπέδου.

Συζήτηση: Τα περισσότερα περιστατικά παραπέμπονται από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και παρουσιάζουν συμπεριφορικά προβλήματα.

Προέρχονται κυρίως από διαζευγμένες οικογένειες Κυπρίων που διαμένουν σε αγροτικές

περιοχές και αφορούν ενδοοικογενειακή σωματική βία.

P21

ΑΥΤΟΑΝΤΙΛΗΨΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΗ

Καλλέργη Φ., Μουζάκη Α., Κουρκούτας Η.

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Είναι γνωστό ότι η σχέση ανάμεσα στην αναγνωστική αυτοαντίληψη και την αναγνωστική επίδοση είναι σημαντική και διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των κινήτρων για περαιτέρω καλλιέργεια των αναγνωστικών δεξιοτήτων του παιδιού. Παρά το αυξανόμενο πρόσφατο ενδιαφέρον για την αυτοαντίληψη της αναγνωστικής ικανότητας λίγες μελέτες έχουν ασχοληθεί με την ανάπτυξη της σε παιδιά που αντιμετωπίζουν αναγνωστικές διαταραχές. Στη συγκεκριμένη μελέτη διερευνάται η αυτοαντίληψη μαθητών του ελληνικού δημοτικού σχολείου με μαθησιακές δυσκολίες και μαθητών που φοιτούν σε τμήματα ένταξης, αναφορικά με τις ικανότητές τους σαν αναγνώστες. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα «Reading Self Concept Scale» (Chapman & Tunmer, 1995), η οποία έχει προσαρμοστεί στα ελληνικά (Μουζάκη & Κουρκούτας 2007) και περιλαμβάνει 30 ερωτήσεις για τρεις σχετικούς παράγοντες: (α) *αντίληψη αναγνωστικής ικανότητας*, (β) *αντίληψη δυσκολιών σε σχέση με την ανάγνωση* και (γ) *στάσεις σε σχέση με την ανάγνωση*. Η εν λόγω κλίμακα παρουσιάζει εξαιρετικά ψυχομετρικά χαρακτηριστικά, είναι στέρα βασισμένη στη σύγχρονη θεωρία για την αυτοαντίληψη και μας δίνει τη δυνατότητα να εκτιμήσουμε πώς αισθάνονται τα παιδιά γύρω από το διάβασμα γενικά αλλά και την αντίληψή τους για τους εαυτούς τους σαν αναγνώστες. Η κλίμακα χορηγήθηκε σε δυο ομάδες μαθητών από σχολεία των νομών Ρεθύμνης και Ηρακλείου: την πρώτη ομάδα αποτελούσαν 32 μαθητές (Β-Γ τάξεων) με δυσκολίες μάθησης στην ανάγνωση, ενώ τη δεύτερη ομάδα αποτελούσαν αποκλειστικά μαθητές τμημάτων ένταξης (Β-Στ τάξεων). Σε όλους τους συμμετέχοντες χορηγήθηκαν παράλληλα δοκιμασίες για την εκτίμηση της ανάπτυξης των αναγνωστικών τους δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια ατομικών συνεδριών. Στατιστικές αναλύσεις επιβεβαίωσαν τη συνάφεια μεταξύ των υποκλιμάκων και των ανεξάρτητων μετρήσεων αναγνωστικής δεξιότητας. Μεγαλύτεροι δείκτες βρέθηκαν με τον δείκτη προσλαμβανόμενης δυσκολίας και μικρότεροι με το δείκτη στάσεων. Οι συσχετίσεις τείνουν να διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία και αναγνωστική επίδοση προσφέροντας ενδιαφέροντα ευρήματα σχετικά με την ανάπτυξη της αυτοαντίληψης της αναγνωστικής ικανότητας στα παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες.

**ΨΥΧΟΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ**

Μιχοπούλου Α., Βογιατζή Μ., Βελάνα Μ., Κατσιφαράκη Μ., Γιαννή Ι., Βαρζακάκου Ι.
Γενικό Νοσοκομείο Παίδων Πεντέλης

Σκοπός: Προηγούμενες μελέτες στο Γενικό Νοσοκομείο Παίδων Πεντέλης έδειξαν ότι τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν δευτερογενή ψυχολογικά προβλήματα (π.χ. καταθλιπτικά συμπτώματα, άγχος, θυμό), ιδίως τα παιδιά που φοιτούν στο Δημοτικό. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διεύρυνση και συστηματοποίηση της τυπολογίας των ψυχολογικών προβλημάτων σε μεγαλύτερο κλινικό δείγμα, καθώς επίσης και η επιβεβαίωση της προηγούμενης υπόθεσης για παιδιά που φοιτούν στο Γυμνάσιο. Αναμένεται, δηλαδή, ότι τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες θα παρουσιάσουν υψηλότερα επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων, άγχους και επιθετικότητας, καθώς και χαμηλότερη αυτοεκτίμηση. Η μεταβλητή του φύλου θα ληφθεί υπόψη, γιατί θα είχαμε ενδιαφέροντα και στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα εάν το δείγμα ήταν μεγαλύτερο.

Μέθοδος: Το δείγμα αποτελείται από 421 παιδιά, 292 αγόρια και 129 κορίτσια, ηλικίας 7-14 ετών. Τα παιδιά κατηγοριοποιήθηκαν σε 3 ομάδες: α) παιδιά με ελαφρές μαθησιακές δυσκολίες, β) παιδιά με δυσλεξία και γ) παιδιά με μαθησιακά και νοητικά προβλήματα. Τα παιδιά κλήθηκαν να συμπληρώσουν το Beck Youth Inventory και οι γονείς το ερωτηματολόγιο Achenbach. Για τη σύγκριση των τριών ομάδων χρησιμοποιήσαμε το t test και ANOVA.

Αποτελέσματα: Με βάση το ερωτηματολόγιο Beck Youth Inventory, 29% των παιδιών ανέφερε χαμηλή αυτοεκτίμηση, 32,3% άγχος, 22,1% καταθλιπτικά συμπτώματα, 21,6% θυμό και το 20,9% εναντιωματική συμπεριφορά.. Με βάση το ερωτηματολόγιο Aschenbach, 21,4% των γονέων ανέφεραν άγχος στα παιδιά τους, 21,4% καταθλιπτικά συμπτώματα, 18,5% επιθετικότητα και 16,2% παραπρωματικές τάσεις. Φάνηκε, λοιπόν, ότι οι γονείς υποτιμούν τα δευτερογενή ψυχολογικά προβλήματα και επικεντρώνονται στην αποκατάσταση των μαθησιακών δυσκολιών.

Συμπεράσματα: Όπως αναμενόταν, τα δυσλεκτικά παιδιά παρουσίασαν περισσότερο άγχος από τα παιδιά χωρίς μαθησιακές δυσκολίες, ανεξαρτήτως ηλικίας. Ωστόσο, η αυτοεκτίμηση φάνηκε να επηρεάζεται από την ηλικία, καθώς τα μεγαλύτερα παιδιά παρουσίασαν πιο χαμηλή αυτοεκτίμηση. Το φύλο φάνηκε να αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα, καθώς τα δυσλεκτικά κορίτσια είχαν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση και περισσότερα συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης, ενώ αντιθέτως τα αγόρια είχαν περισσότερες επιθετικές και παραπρωματικές τάσεις.

Η ΥΙΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΘΕΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣΜηνά Σ¹, Μπίνιας Ν.²¹ Σχολική Ψυχολόγος, ² Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής

Πολύ συχνό φαινόμενο είναι η προσέλευση οικογενειών για αξιολόγηση των θετών παιδιών τους αναφορικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στον τομέα της μάθησης. Το φαινόμενο αυτό προκάλεσε το ενδιαφέρον ως προς τη μελέτη των στάσεων, των αντιλήψεων και της απόδοσης αιτίων, των θετών γονέων για τις μαθησιακές δυσκολίες των παιδιών τους. Η μελέτη διενεργήθηκε μέσω μίας ημι-δομημένης συνέντευξης η οποία πραγματοποιήθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα από την ανακοίνωση της διάγνωσης. Οι ερωτήσεις εστίασαν στο πως οι θετοί γονείς (πατέρας ή μητέρα) αναγνώρισαν τις δυσκολίες του παιδιού τους, πως και για ποιό λόγο απευθύνθηκαν σε «ειδικούς» για την εκτίμηση και αξιολόγηση των μαθησιακών δυσκολιών των θετών τους παιδιών, και πως αντέδρασαν στην ανακοίνωση της γνωμάτευσης. Στη συνέχεια εξετάστηκε, σύμφωνα πάντα με τις αναφορές τους, η απόδοση της ευθύνης και των αιτιών για την ύπαρξη των δυσκολιών στη μάθηση. Τέλος, ερευνήθηκε ο τρόπος και ο ρυθμός ενεργοποίησης και κινητοποίησης των γονέων για τη βελτίωση και διευκόλυνση της διαδικασίας της μάθησης των παιδιών τους.

ΚΟΣΜΗΤΙΚΗ ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΗΘΙΚΗ: ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΟ ΕΥΡΥ ΚΟΙΝΟ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Βάρβογλη Λ,^{*} Στρουμπούλη Κ.

* Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ψυχολογίας

Εξωτερική Συνεργάτης, Διεύθυνση Ενδογενών Μεταβολικών Νοσημάτων

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Νοσοκομείο Αγία Σοφία

Σκοπός: Οι ραγδαίες εξελίξεις στον κλάδο της γνωσιακής νευροεπιστήμης και της νευροφαρμακολογίας προσφέρουν νέες θεραπείες για ποικίλες νευρολογικές διαταραχές. Πολλές από αυτές τις θεραπείες πιθανόν μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από υγιή άτομα για να βελτιώσουν τόσο εγκεφαλικές όσο και σωματικές τους λειτουργίες. Η αντιμετώπιση της ασθένειας στόχο έχει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ασθενών. Ωστόσο, η βελτίωση της ποιότητας ζωής του υγιούς ανθρώπου επίσης αποτελεί σύγχρονο αίτημα. Το που σταματάει ο πρώτος στόχος κι αρχίζει ο δεύτερος είναι σημαντικό ζήτημα για τον τομέα της νευροηθικής, ένα νέο κλάδο που αναφέρεται στη δεοντολογία των νευροεπιστημών. Το αίτημα για βελτίωση των ικανοτήτων του εγκεφάλου και του σώματος –σε κατάσταση ασθένειας ή υγείας– αποτελεί τρίπτυχο, το οποίο περιλαμβάνει (α) βελτίωση νοητικών ικανοτήτων, (β) ψυχικής διάθεσης και συναισθήματος και (γ) του κινητικού συστήματος. Περνώντας λοιπόν από την θεραπεία της ασθένειας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της διευκόλυνσης των υγιών ατόμων, προκύπτουν ηθικά διλήμματα, τα οποία μελετά η παρούσα έρευνα.

Μέθοδος: Τα διλήμματα αυτά εκφράζονται με ερωτήματα όπως: Θα δίνετε στο παιδί σας ένα φάρμακο με ελάχιστες παρενέργειες για να γίνει πρώτη μαθήτρια; Θα παίρνατε φάρμακο για να βελτιώσετε τη διάθεσή σας; Άλλα σχετικά ερωτήματα είναι: κατά πόσο είναι ασφαλή αυτά τα φάρμακα; Ποιοι θα έχουν πρόσβαση σε αυτά; Ποιος είναι ο ρόλος των νευροεπιστημόνων απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις; Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να ανιχνεύσει τις αντιδράσεις γονιών και εκπαιδευτικών απέναντι στις εξελίξεις της κοσμητικής νευροεπιστήμης. Σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο που ζητά από 160 ερωτώμενους να απαντήσουν σε σχετικά διλήμματα.

Αποτελέσματα: Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων θα γίνει με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS ώστε να υπάρξουν συμπεράσματα σχετικά με τη στάση του ευρύτερου ελληνικού κοινού απέναντι στα θέματα που αφορούν τον εγκέφαλο και τη βελτίωση των ικανοτήτων του.

Συζήτηση: θα σχολιαστούν οι κοινωνικές διαστάσεις του ζητήματος της κοσμητικής νευροεπιστήμης και παράμετροι της σχετικής κοινωνικής πολιτικής.

ΚΟΣΜΗΤΙΚΗ ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΗΘΙΚΗ: ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΟ ΕΥΡΥ ΚΟΙΝΟ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Βάρβογλη Λ,^{*} Στρουμπούλη Κ.

* Πάντειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Ψυχολογίας

*Εξωτερική Συνεργάτης, Διεύθυνση Ενδογενών Μεταβολικών Νοσημάτων
Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Νοσοκομείο Αγία Σοφία*

Σκοπός: Οι ραγδαίες εξελίξεις στον κλάδο της γνωσιακής νευροεπιστήμης και της νευροφαρμακολογίας προσφέρουν νέες θεραπείες για ποικίλες νευρολογικές διαταραχές. Πολλές από αυτές τις θεραπείες πιθανόν μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από υγιή άτομα για να βελτιώσουν τόσο εγκεφαλικές όσο και σωματικές τους λειτουργίες. Η αντιμετώπιση της ασθένειας στόχο έχει τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των ασθενών. Ωστόσο, η βελτίωση της ποιότητας ζωής του υγιούς ανθρώπου επίσης αποτελεί σύγχρονο αίτημα. Το που σταματάει ο πρώτος στόχος κι αρχίζει ο δεύτερος είναι σημαντικό ζήτημα για τον τομέα της νευροηθικής, ένα νέο κλάδο που αναφέρεται στη δεοντολογία των νευροεπιστημών. Το αίτημα για βελτίωση των ικανοτήτων του εγκεφάλου και του σώματος –σε κατάσταση ασθένειας ή υγείας– αποτελεί τρίπτυχο, το οποίο περιλαμβάνει (α) βελτίωση νοητικών ικανοτήτων, (β) ψυχικής διάθεσης και συναισθήματος και (γ) του κινητικού συστήματος. Περνώντας λοιπόν από την θεραπεία της ασθένειας στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της διευκόλυνσης των υγιών ατόμων, προκύπτουν ηθικά διλήμματα, τα οποία μελετά η παρούσα έρευνα.

Μέθοδος: Τα διλήμματα αυτά εκφράζονται με ερωτήματα όπως: Θα δίνετε στο παιδί σας ένα φάρμακο με ελάχιστες παρενέργειες για να γίνει πρώτη μαθήτρια; Θα παίρνατε φάρμακο για να βελτιώσετε τη διάθεσή σας; Άλλα σχετικά ερωτήματα είναι: κατά πόσο είναι ασφαλή αυτά τα φάρμακα; Ποιοι θα έχουν πρόσβαση σε αυτά; Ποιος είναι ο ρόλος των νευροεπιστημόνων απέναντι σε αυτές τις εξελίξεις; Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να ανιχνεύσει τις αντιδράσεις γονιών και εκπαιδευτικών απέναντι στις εξελίξεις της κοσμητικής νευροεπιστήμης. Σχεδιάστηκε ερωτηματολόγιο που ζητά από 160 ερωτώμενους να απαντήσουν σε σχετικά διλήμματα.

Αποτελέσματα: Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων θα γίνει με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS ώστε να υπάρξουν συμπεράσματα σχετικά με τη στάση του ευρύτερου ελληνικού κοινού απέναντι στα θέματα που αφορούν τον εγκέφαλο και τη βελτίωση των ικανοτήτων του.

Συζήτηση: θα σχολιαστούν οι κοινωνικές διαστάσεις του ζητήματος της κοσμητικής νευροεπιστήμης και παράμετροι της σχετικής κοινωνικής πολιτικής.

Η ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΓΡΑΦΟΚΙΝΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σωρούλα Ι.*, Τζουρά Ι.**

Σχολή Μωραΐτη *, Ελληνικό Ινστιτούτο Γραφολογίας**

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η κατανόηση της σχέσης μεταξύ της γραφοκινητικής ανάπτυξης των παιδιών και της νοητικής τους ανάπτυξης. Το δείγμα αποτέλεσαν 62 μαθητές και των δύο φύλων ηλικίας από 6 ετών και 7 μηνών έως 16 ετών και 4 μηνών που παραπέμφθηκαν στο Τμήμα Ψυχολογίας της Σχολής Μωραΐτη λόγω μαθησιακών προβλημάτων. Η εκτίμηση της γραφοκινητικής τους ανάπτυξης στηρίχθηκε στην αξιολόγηση των γραπτών τους βάσει των κριτηρίων της κλίμακας *Ajuriaguerra*, ενώ ο υπολογισμός της νοητικής τους ανάπτυξης βασίστηκε στην επίδοση τους στην ελληνική έκδοση της κλίμακας νοημοσύνης WISC-III. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση μεταξύ της γραφοκινητικής ανάπτυξης των μαθητών και της νοητικής τους ανάπτυξης. Ωστόσο, καθώς το δείγμα της έρευνας δεν ήταν αντιπροσωπευτικό του ελληνικού πληθυσμού - απαρτιζόταν από μαθητές των οποίων η σχολική επίδοση παρουσίαζε αδυναμίες - θα πρέπει στο μέλλον να διερευνηθεί αν τα παραπάνω αποτελέσματα επαληθεύονται σε μελέτες με παιδιά που δεν ανήκουν σ' αυτήν την ειδική ομάδα.

**ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ**

Ρεκαλίδου Γ.* Επίκουρος Καθηγήτρια, Ζήση Ε. **Πτυχιούχος ΤΕΕΠΗ

** Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στη Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου
Πανεπιστημίου Θράκης*

Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να μελετήσει εάν η επίδοση, όπως αυτή προκύπτει από την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και την αυτοαξιολόγηση των μαθητών, συνδέεται με συμπεριφορές που υιοθετούν οι μαθητές κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας αλλά και στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων. Ειδικότερα η έρευνα έχει σκοπό: 1) Να εξετάσει τη σχέση μεταξύ των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης από τους εκπαιδευτικούς και της αυτοαξιολόγησης των μαθητών καθώς και τα κίνητρα που δημιουργεί η αξιολογική κατάταξη των μαθητών για υψηλές επιδόσεις. 2) Να διερευνήσει εάν, ανάλογα με την επίδοση των μαθητών όπως αυτή αξιολογείται από τους εκπαιδευτικούς και αυτοαξιολογείται από τους ίδιους τους μαθητές, α) διαφοροποιείται ο βαθμός αυτόβουλης διατύπωσης ερωτημάτων από τους μαθητές στον εκπαιδευτικό στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, β) διαφοροποιείται η συμπεριφορά – αντίδραση των μαθητών κατά την διατύπωση ερωτημάτων από τον εκπαιδευτικό. Επί πλέον να διερευνήσει όλες τις παραπάνω ενδεχόμενες διαφοροποιήσεις σε σχέση με την ηλικία και το φύλο. Το δείγμα αποτέλεσαν 157 μαθητές Δημοτικών Σχολείων του Ν. Έβρου από την Δ', την Ε' και την ΣΤ' Τάξη. Για τη συλλογή των στοιχείων της αξιολόγησης των μαθητών χρησιμοποιήθηκαν τα αρχεία καταχώρησης τα οποία τηρούνται στα σχολεία. Για τη συλλογή δεδομένων τα οποία αφορούν τη συμμετοχή των μαθητών στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας χορηγήθηκε στους μαθητές ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε ερωτήσεις ανοικτού τύπου, δεδομένων απαντήσεων και κλίμακες διαβάθμισης. Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι μορφές συμμετοχής των μαθητών του δείγματος στην εκπαιδευτική διαδικασία σχετίζονται με την αξιολογική τους ιεράρχησή τους στην τάξη. Επιπλέον η αξιολόγηση της συμμετοχής τους στη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας φαίνεται να επηρεάζει τις στρατηγικές τις οποίες εφαρμόζουν άμεσα, προκειμένου να προστατέψουν την αυτοεικόνα τους στο πλαίσιο της ομάδας τάξης.

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΡΚΙΝΙΚΗ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑ**

Καρασαββίδης Σ.*, Πρίφτης Δ.**

**Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιατρική Σχολή, Εργαστήριο Ιατρικής Ψυχολογίας,
Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών “Αντιμετώπιση του Πόνου”*

**Τμήμα Ψυχολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τα σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα που αρύονται από τις τελευταίες ερευνητικές μεθοδολογίες, παρόλο που παρουσιάζουν αρκετές ελλείψεις, δείχνουν μια τάση συσχέτισης της καρκινικής διεργασίας με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας.

Αυτός ο αριθμός των πειραματικών και κλινικών μελετών, παρά την ποικιλία τους, τείνει να συνδέει την καρκινική διεργασία με εξελικτικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ενήλικα συνοψίζοντας τη σχέση καρκίνου και ατόμου στο δίπολο που αφορά τη συναισθηματική διάθεση και τις γνωστικές διεργασίες.

Συγκεκριμένα, παρατηρείται στατιστικά σημαντική συσχέτιση της ανάπτυξης και της πορείας μιας νεοπλασματικής νόσου με τα εξής παρακάτω χαρακτηριστικά προσωπικότητας: Κατάθλιψη, Αίσθημα Αβοηθησίας, Συναισθήματα Παραίτησης και Απελπισίας, Αλεξιθυμία, Συναισθηματική Αναστολή, Απώλεια, Αποχωρισμός και Πένθος στις αντικειμενοτρόπες σχέσεις.

Η παρούσα ανακοίνωση περιγράφει τα νέα ερευνητικά δεδομένα, αναλυτικά για κάθε χαρακτηριστικό και συνδέει την ερευνητική μεθοδολογία με ερωτήματα που αφορούν την αξιοπιστία αυτών των ερευνών αλλά και την περαιτέρω αξιοποίησή τους. Ταυτόχρονα, εισέρχεται και στο πεδίο της κριτικής θεώρησης και των αντίστοιχων προβληματισμών που συνεπιδύρουν.

Παράλληλα, σκοπό έχει να ευαισθητοποιήσει τους Επιστήμονες της Ψυχικής Υγείας αναφορικά με την καρκινική διεργασία και την εξελικτική διάσταση που φαίνεται να αναδύεται τα τελευταία χρόνια στον τομέα αυτό. Συνεπαγόμενα, γίνεται σαφές ότι ο ρόλος των ψυχολογικών παραγόντων και μάλιστα αυτών που αφορούν χαρακτηριστικά της προσωπικότητας στη δημιουργία μιας κακοήθους εξεργασίας αλλάζει το οπτικό πεδίο με το οποίο η συμβατική ιατρική αντιμετωπίζει το θέμα, αναδεικνύοντας την αλληλεπίδραση των ψυχολογικών και των βιολογικών παραγόντων στην ανάπτυξη του όγκου.

ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ, ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΗΠΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΓΕΝΝΗΘΕΙ ΜΕ ΛΑΓΩΧΕΙΛΟΣ

Λιμναίου Ν. *, Prof. Lynne M.**

*MSc, Αναπληρώτρια Ψυχολόγος στο Κ.Δ.Α.Υ. Ν. Ηλείας

**Professor of Developmental Psychology & Head of Winnicott Research Unit, School of Psychology and Clinical Language Sciences, University of Reading.

Σκοπός της παρούσας έρευνας, η οποία αποτελεί μέρος διαχρονικής έρευνας στο Πανεπιστήμιο του Reading, είναι η μελέτη των παραγόντων που επηρεάζουν την ανάπτυξη συμπεριφορών εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης στα παιδιά που γεννήθηκαν με λαγώχειλος ή λυκόστομα.

Τα παιδιά που έχουν γεννηθεί με λαγώχειλος/λυκόστομα κινδυνεύουν να αναπτύξουν ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Τείνουν να έχουν περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης, ενώ αντιμετωπίζουν προβλήματα με την εμφάνιση του προσώπου τους και την άρθρωσή τους, ανάλογα με το αν έχουν λαγώχειλος ή λυκόστομα. Συνεπώς, η έλλειψη ελκυστικής εμφάνισης του προσώπου και η φτωχή καταληπτότητα του λόγου τους μπορεί να λειτουργούν σαν παράγοντες κινδύνου για την ανάπτυξη ψυχοκοινωνικών προβλημάτων.

27 φοιτητές ψυχολογίας βαθμολόγησαν α) την ελκυστικότητα του προσώπου, β) την καταληπτότητα και γ) το πόσο ασυνήθιστος ήταν ο λόγος 163 παιδιών, εκ των οποίων περίπου τα μισά είχαν γεννηθεί με λαγώχειλος ή λυκόστομα. Οι δάσκαλοι των παιδιών συμπλήρωσαν το Teacher's Report Form και παρείχαν πληροφορίες για συμπεριφορές εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης των παιδιών.

Βρέθηκε ότι τα παιδιά με λαγώχειλος/λυκόστομα θεωρούνταν λιγότερα ελκυστικά και είχαν πιο ασυνήθιστο λόγο από την ομάδα ελέγχου, ενώ έτειναν να έχουν περισσότερα προβλήματα εσωτερίκευσης. Εντός της πειραματικής ομάδας, τα παιδιά με λυκόστομα είχαν πιο ασυνήθιστο λόγο σε σχέση με τα παιδιά με λαγώχειλος. Τέλος, βρέθηκε ότι η μεταβλητή που μετρά πόσο ασυνήθιστος είναι ο λόγος του παιδιού μεσολαβεί της σχέσης μεταξύ της ύπαρξης λαγώχειλους/λυκοστόματος και της ύπαρξης κλινικά σημαντικών συμπεριφορών εσωτερίκευσης. Δεν βρέθηκε καμία επίδραση των μεταβλητών στην ανάπτυξη προβλημάτων εξωτερίκευσης.

Τα ευρήματα για ανάπτυξη συμπεριφορών εσωτερίκευσης σε παιδιά με λαγώχειλος, και ακόμα περισσότερο με λυκόστομα, επιβεβαιώνουν αυτά παλαιότερων ερευνών. Φαίνεται λοιπόν ότι τα παιδιά με λαγώχειλος ή λυκόστομα, εξαιτίας της εμφάνισης του προσώπου τους και των προβλημάτων λόγου τους, προτιμούν την απόσυρση και αποφεύγουν την έκφραση των συναισθημάτων τους, για να μη στρέψουν την προσοχή των άλλων προς αυτά.

**Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΕΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ FasTrackKids**

Αθανασίου Κ.¹, Βαλασκαντζή Η.², Παπαδιώτη – Αθανασίου Β.³

1.ΜΑ. Σύμβουλος Ανθρωπίνων Συστημάτων, Area Developer FasTrackkids

2.Πτυχιούχος Φ.Π.Ψ. Παν/μίου Ιωαννίνων, Υπεύθυνη επικοινωνίας του προγράμματος

3.Αν. Καθηγήτρια Ψυχολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων

Νεότερες έρευνες με βάση τις απεικονιστικές μεθόδους μελέτης του εγκεφάλου έχουν δείξει ότι ο ανθρώπινος εγκέφαλος από τη γέννηση και καθ' όλη την προσχολική ηλικία έχει πολύ περισσότερους νευρώνες και συνάψεις σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα παιδιά και τους ενήλικες. Κατά την περίοδο αυτή λειτουργεί επίσης με γρηγορότερο ρυθμό. Οι συνάψεις αποτελούν την καταγραφή στον εγκέφαλο των πληροφοριών που το άτομο αποκτά. Ο παράγοντας που καθορίζει τον αριθμό των συνάψεων που θα επιβιώσουν, όπως και το είδος τους, εξαρτάται από τα ερεθίσματα που το άτομο θα δεχθεί από το περιβάλλον του. Για το λόγο αυτό η προσχολική ηλικία, είναι η ηλικία στην οποία συμβαίνει η ταχύτερη μάθηση σε σύγκριση με τις επόμενες ηλικίες, αρκεί να δοθούν πληροφορίες με τον κατάλληλο τρόπο. Στην αυξημένη ικανότητα του παιδιού για μάθηση κατά την προσχολική περίοδο βασίζεται ο σχεδιασμός του προγράμματος της FasTrackkids.

Είναι ένα νέο πρόγραμμα το οποίο προσφέρει εμπλουτισμένη εκπαίδευση σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (3 ως 8 ετών). Οι πληροφορίες που παρέχονται από το πρόγραμμα μπορεί να γίνουν κατανοητές ακόμη και από παιδιά ηλικίας τριών ετών, με τη χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας και της κατάλληλης μεθοδολογίας και να μεταφερθούν στην καθημερινή τους ζωή.

Περιλαμβάνει 12 επιμέρους ενότητες οι οποίες παρέχουν στα παιδιά βασικές γνώσεις σε επιστημονικούς χώρους όπως η ανθρωπολογία, οι φυσικές επιστήμες, η οικονομία, η τεχνολογία αλλά και σε τομείς που συνδέονται με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού, όπως επικοινωνία, στόχοι και μαθήματα ζωής, λογοτεχνία.

ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ

Μιχοπούλου Α., Γούλα Β., Μπελεσιώτη Β., Σαββίδου Μ., Παπαζάνη Ο., Βέργη Π., Τσούμα Σ. Μ.

Γενικό Νοσοκομείο Παιδών Πεντέλης

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσουμε τις γνωστικές ικανότητες παιδιών με δυσλεξία και να τις συγκρίνουμε με αυτές των παιδιών μιας ομάδας ελέγχου. Η υπόθεσή μας είναι ότι η ομάδα των παιδιών με δυσλεξία θα έχει χαμηλότερο επίπεδο σε κάποιες γνωστικές λειτουργίες, ενώ δε θα υπολείπεται της ομάδας ελέγχου σε κάποιες άλλες.

Το δείγμα αποτελείται από 100 παιδιά με δυσλεξία, τα οποία διαγνώστηκαν στα ΕΙ του ΓΝΠΠ και 200 παιδιά στην ομάδα ελέγχου, προερχόμενα από τον σχολικό πληθυσμό, ηλικίας 6-14 ετών. Χορηγήσαμε το WISC-III και επικεντρώσαμε με βάση τις υποκλίμακές του στις εξής γνωστικές ικανότητες: οπτικο-κινητικός συντονισμός, οργάνωση αντίληψης χώρου, αντίληψη σειράς, αντίληψη και κατανόηση προφορικού λόγου, χρήση συμβόλων, επίπεδο ατομικών γνώσεων, ευφράδεια, αναλυτική σκέψη, ικανότητα οργάνωσης, αριθμητικές ικανότητες, γνωστική ετοιμότητα, προσοχή, μνήμη, λογική. Λάβαμε, επίσης, υπόψη παραμέτρους όπως το φύλο και την ηλικιακή ομάδα (παιδιά 6-11 ετών, έφηβοι 12-14 ετών).

Η υπόθεση επιβεβαιώθηκε από τα αποτελέσματα καθώς παρατηρήθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις εξής γνωστικές ικανότητες: αντίληψη σειράς, χρήση συμβόλων, επίπεδο ατομικών γνώσεων, ικανότητα οργάνωσης, αριθμητική ικανότητα, προσοχή, μνήμη και γνωστική ετοιμότητα. Υπήρξαν διαφοροποιήσεις ως προς το φύλο, π.χ. όσο αφορά τον οπτικο-κινητικό συντονισμό και την οπτική μνήμη.

Συμπερασματικά, φάνηκε ότι τα παιδιά με δυσλεξία υστερούν μόνο σε ορισμένους γνωστικούς τομείς. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής μπορεί να αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη προγραμμάτων παρέμβασης με σκοπό την ανάπτυξη των ειδικών αυτών ελλειμμάτων.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΜΕΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ;Ατσόγλου Κ.*Msc Institute of Education*

Οι έρευνες στο πεδίο της θεωρίας του νου έχουν δείξει ότι η ικανότητα να αντιλαμβανόμαστε τις προθέσεις των άλλων, να εξηγούμε και να προβλέπουμε την συμπεριφορά τους, έχει αναπτυχθεί ως την ηλικία των έξι ετών. Εάν αυτή η ικανότητα των κανονικών ατόμων έχει εδραιωθεί στα πρώτα σχολικά τους χρόνια, αυτό σημαίνει πως τότε σταματά και η περαιτέρω ανάπτυξη της ικανότητας της θεωρίας του νου; Στόχος της συγκεκριμένης ερευνάς ήταν να συλλέξει πληροφορίες για την εξέλιξη της θεωρίας του νου σε κανονικά παιδιά ηλικίας 8 και 12 ετών.

Υλικά και μέθοδος: στην έρευνα συμμετείχαν 48 παιδιά. Τα όργανα που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της ικανότητας της θεωρίας του νου ήταν το Strange Stories task (Happé, 1994), το Cartoon task (Happé, 1991), και το Village task (Happé, 1999). Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες σύμφωνα με την ηλικία τους. Τα αποτελέσματα αναλύθηκαν με το στατιστικό πρόγραμμα SPSS.

Αποτελέσματα/Συζήτηση: Η ομάδα των παιδιών 12 ετών είχε καλύτερη επίδοση σε σχέση με την ομάδα των παιδιών 8 ετών σε όλες τις δοκιμασίες. Τα αποτελέσματα δείχνουν πως η ικανότητα της θεωρίας του νου όπως αξιολογήθηκε από τις τρεις δοκιμασίες, συνεχίζει να αναπτύσσεται ως και την ηλικία των 12 ετών. Αφού έχουν αποκτήσει τις βασικές δεξιότητες της θεωρίας του νου, τα παιδιά σε μεγαλύτερες ηλικίες προχωρούν στην απόκτηση πιο σύνθετων γνωστικών διεργασιών στο πεδίο της θεωρίας του νου.

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΛΑΘΩΝ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Βαλσαμίδου Φ.*, Μουζάκη Α.*, Πρωτόπαπας Θ.**

* *Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης*

** *Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου/Ερευνητικό Κέντρο "Αθηνά"*

Σκοπός της διαχρονικής αυτής μελέτης ήταν η περιγραφή των συχνότερων τύπων ορθογραφικών λαθών στα οποία υποπίπτουν μαθητές του δημοτικού σχολείου και η διερεύνηση της σταθερότητάς τους στο χρόνο. Η μελέτη επικεντρώνεται στην περιγραφή της συχνότητας και σταθερότητας ορθογραφικών λαθών που σημειώθηκαν από 57 μαθητές μέσης αναγνωστικής επίδοσης (τυπικός βαθμός z σε δοκιμασίες ανάγνωσης λέξεων και ψευδολέξεων = ± 0.5) οι οποίοι φοιτούσαν στις Β-ΣΤ τάξεις 16 σχολείων των περιφερειών Κρήτης και Αττικής. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν στο πλαίσιο της μελέτης «Ανάπτυξη των αναγνωστικών δεξιοτήτων στον Ελληνικό μαθητικό πληθυσμό» (Σίμος, Σιδερίδης, Μουζάκη και Πρωτόπαπας, 2004) στη τριετή διάρκεια της οποίας (2005-2007) χορηγήθηκαν ατομικά στους μαθητές μια δοκιμασία ορθογραφίας μεμονωμένων λέξεων (Μουζάκη, Σιδερίδης, Πρωτόπαπας, & Σίμος, 2007) και εκτενής συστοιχία δοκιμασιών ανάγνωσης.

Τα ορθογραφικά λάθη κατηγοριοποιήθηκαν σε φωνολογικά, γραμματικά, ιστορικά-οπτικά και τονικά και η συχνότητά τους υπολογίστηκε σε σχέση με τον αριθμό των ευκαιριών που είχε ο μαθητής σε κάθε μέτρηση να υποπέσει σε κάθε είδος λάθους. Τα αποτελέσματα της μελέτης συνάδουν με άλλα σύγχρονα ευρήματα υποδεικνύοντας ως συχνότερες κατηγορίες λαθών, κατά σειρά, την παράλειψη τόνου, τα γραμματικά και τα φωνολογικά λάθη. Παράλληλα, υποστηρίζουν την εγκυρότητα της συγκεκριμένης μεθόδου σύγκρισης των συχνοτήτων διαφορετικών ειδών λαθών για την παραγωγή έγκυρων συμπερασμάτων ως προς τα ορθογραφικά ελλείμματα που παρουσιάζουν οι μαθητές του δημοτικού.

**ΠΡΟΤΥΠΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΗΛΙΚΙΑΣ 6-8 ΕΤΩΝ.
ΠΙΛΟΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ**

Ρούτσης Χ. *, Οικονόμου Α. *

* Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η εκτίμηση της μνήμης σε ενήλικες και παιδιά με βλάβες στις έσω κροταφικές περιοχές έχει καταδείξει την ύπαρξη διαχωρισμού ανάμεσα στο σύστημα της πρωτογενούς μνήμης (βραχύχρονη μνήμη, ενεργός μνήμη) και στο σύστημα της δευτερογενούς μνήμης (παγίωση), καθώς και ανάμεσα στη σημασιολογική γνώση και τη βιωματική μνήμη, ως κατηγορίες του συστήματος της δευτερογενούς μνήμης. Μελέτες σε φυσιολογικά παιδιά δεν παρουσιάζουν ανάλογα ευρήματα. Διερευνήσαμε τις συσχετίσεις ανάμεσα σε διάφορους μηχανισμούς μνήμης σε υγιή παιδιά ηλικίας 6-8 ετών (N=71) από τρία διαφορετικά σχολεία της Αθήνας. Το νευροψυχολογικό πρωτόκολλο περιελάμβανε δοκιμασίες προσοχής, ενεργού μνήμης, βιωματικής και προοπτικής μνήμης και σημασιολογικής γνώσης. Η πολυπαραγοντική ανάλυση διακύμανσης αποκάλυψε την επίδραση της ηλικίας σε όλες τις μετρήσεις, όπως είναι αναμενόμενο. Οι αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης έδειξαν την ύπαρξη διαφορετικών προτύπων συσχετίσεων των δύο συστημάτων μνήμης για κάθε ηλικιακή ομάδα και την έλλειψη σαφούς διαχωρισμού βιωματικής και σημασιολογικής μνήμης. Με βάση τα παρόντα πιλοτικά δεδομένα φαίνεται ότι σε κάθε ηλικία αναπτύσσονται και επιστρατεύονται από τα παιδιά διαφορετικοί μηχανισμοί των δύο συστημάτων μνήμης, καθώς και ότι η βιωματική μνήμη σε αυτές τις ηλικίες έχει μια περισσότερο σημασιολογική φύση. Τα παρόντα πιλοτικά δεδομένα έχουν σημαντικές προεκτάσεις σε ό,τι αφορά την τυπική αναπτυξιακή πορεία των μηχανισμών μνήμης.

Λέξεις- κλειδιά σύστημα πρωτογενούς μνήμης, σύστημα δευτερογενούς μνήμης, ανάπτυξη της μνήμης

ΜΕΤΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ: ΜΙΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΧΕΣΗΣΜισαηλίδη Π.¹, Μπονώτη Φ.²¹Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ²Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στόχος της έρευνας ήταν να εξετάσει τη σχέση ανάμεσα στις ικανότητες των παιδιών προσχολικής ηλικίας να χρησιμοποιούν μεταγνωστικούς όρους (π.χ., θυμάμαι, γνωρίζω, μαντεύω, υποθέτω, μαθαίνω) και να κατανοούν νοητικές καταστάσεις (θεωρία του νου). Μολονότι θεωρητικά οι δύο ικανότητες συνδέονται, λιγοστές έρευνες μέχρι σήμερα έχουν μελετήσει τη μεταξύ τους σχέση. Στην έρευνα πήραν μέρος δύο ομάδες παιδιών ηλικίας 4- και 6-ετών αντίστοιχα (N = 70). Τα παιδιά εξετάστηκαν σε τέσσερα έργα θεωρίας του νου: δύο έργα ψευδούς πεποίθησης πρώτης τάξης (ο Χ πιστεύει ότι Α) και δύο έργα ψευδούς πεποίθησης δεύτερης τάξης (ο Ψ πιστεύει ότι Χ πιστεύει ότι Α). Η ικανότητά τους να χρησιμοποιούν μεταγνωστικούς όρους εξετάστηκε με το 'Τεστ Μεταγνωστικού Λεξιλογίου' των Astington και Pelettier (1998). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ικανότητα των παιδιών να χρησιμοποιούν μεταγνωστικούς όρους και οι επιδόσεις τους στα έργα θεωρίας του νου πρώτης και δεύτερης τάξης βελτιώθηκαν σημαντικά με την ηλικία. Επιπλέον, βρέθηκε σημαντική σχέση ανάμεσα στις επιδόσεις των παιδιών στο τεστ μεταγνωστικού λεξιλογίου και στα έργα θεωρίας του νου πρώτης τάξης. Η συζήτηση των αποτελεσμάτων γίνεται στο πλαίσιο των απόψεων που έχουν διατυπωθεί τα τελευταία χρόνια αναφορικά με τη σχέση μεταξύ μεταγνωστικών δεξιοτήτων και θεωρίας του νου.

ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 8-10 ΕΤΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΤΙΚΟ ΤΕΣΤ C.A.T

Μπεράτης Ι., Ψαρρά Γ.

Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι μέσω της προβλητικής δοκιμασίας C.A.T να μελετήσει μία σειρά από θέματα, όπως είναι η προσκόλληση, η ταύτιση του παιδιού με τον γονέα του ίδιου φύλου, το άγχος αποχωρισμού, το άγχος ευνουχισμού, η επιθετικότητα καθώς επίσης και το πώς διαχειρίζεται το παιδί την τιμωρία και την κυριαρχία. Επιπλέον, μέσα από την μελέτη κάθε καρτας ξεχωριστά προσεγγίστηκαν ζητήματα όπως είναι η αντίληψη για τις γονεϊκές φιγούρες, και η σχέση με αυτές, η κατανόηση των κοινωνικών ρόλων, η σχέση με τα αδέλφια, και με το ευρύτερο εξω-οικογενειακό περιβάλλον. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 20 παιδιά ηλικίας 8-10 ετών, από τα οποία τα 10 ήταν αγόρια και τα 10 κορίτσια. Μερικά από τα κυριότερα ευρήματα της έρευνας συνοψίζονται στα παρακάτω: τα παιδιά της ηλικίας αυτής τείνουν να ταυτίζονται με τον γονέα του ίδιου φύλου, να βιώνουν άγχος αποχωρισμού και ευνουχισμού και να εσωτερικεύουν την επιθετικότητά τους. Τα ευρήματα αυτά θα συζητηθούν με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και τις αρχές της ψυχοδυναμικής προσέγγισης.

P37

**Η ΕΥΘΛΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΥ ΘΡΗΝΟΥ ΣΕ ΝΕΟΥΣ ΚΑΙ
ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΥΣ ΑΣΘΕΝΕΙΣ ΤΕΛΙΚΟΥ ΣΤΑΔΙΟΥ ΜΕ
ΝΕΟΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΝΟΣΟ**

Παγοροπούλου Α., Αθανασούλη Π., Σμυρνιώτη Μ., Μυστακίδου Κ.

Τομέας Ψυχολογίας, Τμήμα Φ.Π.Ψ., Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κέντρο Ανακούφισης Πόνου «Τζένη Καρέζη»

Η εξελικτική πορεία της ζωής ολοκληρώνεται με την αντιμετώπιση του επικείμενου θανάτου. Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται μια πτυχή της αντιμετώπισης αυτής, που είναι ο προπαρασκευαστικός θρήνος (preparatory grief). Η ψυχολογική αυτή διεργασία συντελείται φυσιολογικά πριν από οποιαδήποτε απώλεια. Στην περίπτωση των ασθενών με νεοπλασματική νόσο, είναι σκόπιμη η υποβοήθηση της διεργασίας, ώστε να ευοδωθεί η αποδοχή της θνητότητας, η ανακούφιση από τον ψυχικό πόνο, και η έκφραση ρεαλιστικών προσδοκιών για το χρόνο που απομένει. Το σημαντικότερο εύρημα της έρευνας έχει σχέση με τους νέους σε ηλικία ασθενείς, που δεν προχωρούν στον προπαρασκευαστικό θρήνο, αλλά εμφανίζουν έντονο άγχος, που μπορεί να φθάσει σε απελπισία και σε κρίσεις πανικού. Προτείνεται η πρόσβαση σε υποστηρικτικούς φορείς παρηγορητικής αγωγής (palliative care).

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ

Κουρκουλάκος Η., Μενδρινός Μ., Πουλογιαννοπούλου Π.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών Σχολή Φιλοσοφική, Π.Μ.Σ. «Συμβουλευτική & Επαγγελματικός Προσανατολισμός», του Τμήματος Φ.Π.Ψ.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιαστούν τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της εφηβείας (π.χ. στάδια κατά Erikson) και ύστερα να αναλυθούν και να αξιολογηθούν οι διάφορων τύπων προβληματικές συμπεριφορές και υπό το πρίσμα συγκεκριμένων θεωρητικών προσεγγίσεων:

1. Ψυχαναλυτική Προσέγγιση.
2. Συμπεριφοριστική Προσέγγιση.
3. Γνωστική-Συμπεριφοριστική Προσέγγιση.
4. Συστημική Προσέγγιση.

Έχει γίνει συλλογή των μορφών Αποκλινουσών και Προβληματικών Συμπεριφορών της Εφηβείας. Συγκεκριμένα τα προβλήματα που γενικά καλύπτουν όλο το φάσμα των αποκλίσεων είναι:

- α. Τα Συναισθηματικά Προβλήματα.
- β. Η Αντικοινωνική και Παραβατική Συμπεριφορά.
- γ. Οι Διαταραχές Σεξουαλικής Συμπεριφοράς.
- δ. Η Χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.
- ε. Τα Σχολικά Προβλήματα.

Τα παραπάνω προβλήματα αναλύονται εκτενώς σε κατηγορίες. Για κάθε κατηγορία προβάλλονται:

- Τα Αίτια με βάση τις υπάρχουσες θεωρητικές προσεγγίσεις.
- Οι Μορφές και οι Εκτάσεις των προβλημάτων αυτών στους ίδιους τους εφήβους και στο περιβάλλον τους.
- Οι Συνέπειές τους (στο άτομο, στην οικογένεια, στο σχολείο, στον κοινωνικό περίγυρο, κ.τ.λ.).

Στόχος της παρουσίασης των ποικίλων προβλημάτων που βιώνουν οι έφηβοι σ' αυτή την κρίσιμη περίοδο της ζωής τους είναι να γίνει αντικείμενο προβληματισμού το πώς μπορούν να γκρεμιστούν οι λεπτές ισορροπίες των εύθραυστων και ασαφών εξελικτικών σταδίων της εφηβείας και πώς μπορούν τα «φυσιολογικά», κατά τους ενήλικες, προβλήματα να πάρουν ακραίες και δραματικές διαστάσεις.

Το πιο σημαντικό που απορρέει από αυτή τη συζήτηση είναι όχι τόσο η ύπαρξη των υποκλινουσών συμπεριφορών στους εφήβους, καθώς αυτή πλέον είναι αναμφίβολη και αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, αλλά η συμβολή της Αναπτυξιακής Ψυχολογίας ως επιστήμης που έχει τη δυνατότητα να ανιχνεύσει τα βαθύτερα αίτια ανάπτυξης των προβλημάτων. Αποτελεί τη βάση και το έναυσμα για την εύρεση και κατασκευή μεθόδων Πρόληψης και Αποτελεσματικής Παρέμβασης.

Η παρούσα εργασία αναφέρεται σε μία έρευνα –παρέμβαση που πραγματοποιήθηκε – στα πλαίσια της διδακτορικής μας διατριβής και υλοποιήθηκε σε ένα δείγμα τριάντα δύο ατόμων ηλικίας 18 – 20 ετών, τα οποία ήταν σπουδαστές στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τ.Ε.Ι. Πάτρας.

Στόχος: Κύριος στόχος ήταν να διερευνηθεί, εάν μία παρέμβαση μπορεί να βελτιώσει το επίπεδο της ψυχολογικής ωριμότητας και κατ' επέκταση τις στρατηγικές διαχείρισης των ατόμων που θα συμμετείχαν σε αυτή. Επίσης, παράλληλος στόχος ήταν η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην 'ψυχολογική ωριμότητα' και τις στρατηγικές διαχείρισης που επιλέγονται και χρησιμοποιούνται ιδιαίτερα κατά την αντιμετώπιση ψυχικά πιεστικών καταστάσεων.

Μέθοδος: Χρησιμοποιήθηκε συνδυασμός ποιοτικών (ανάλυση παραγόμενου λόγου ομαδικών συνεδριών ενός ακαδημαϊκού έτους) και ποσοτικών μεθόδων (χρήση δύο κλιμάκων για την αξιολόγηση των δεδομένων).

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα δείχνουν πως η παρέμβαση βελτίωσε το επίπεδο της ψυχολογικής ωριμότητας των σπουδαστών που πήραν μέρος σε αυτή. Υπάρχει όμως μία διαφοροποίηση όσον αφορά τα ποσοτικά και τα ποιοτικά δεδομένα της έρευνας αυτής. Συγκεκριμένα, με βάση τα ποιοτικά δεδομένα φαίνεται ότι υπάρχει μία τάση συσχέτισης ανάμεσα στο επίπεδο της ψυχολογικής ωριμότητας και των στρατηγικών διαχείρισης. Αντίθετα, τα ποσοτικά δεδομένα δεν αποδεικνύουν αυτή την υπόθεση. Επίσης, τα ερευνητικά δεδομένα δε δείχνουν μία σαφή βελτίωση των στρατηγικών διαχείρισης μετά την παρέμβαση. Ωστόσο, υπάρχουν αρκετά στοιχεία που δείχνουν ότι τα άτομα που πήραν μέρος στην παρέμβαση χρησιμοποιούν μία ποικιλία στρατηγικών διαχείρισης που είναι ενδεχομένως πιο λειτουργικές, δεδομένου ότι ο χαρακτήρας της διαχείρισης είναι μεταβαλλόμενος και επηρεάζεται από τις περιβαλλοντικές συνθήκες.

Συμπεράσματα: Το κυριότερο συμπέρασμα όμως αυτής της ερευνητικής μελέτης φαίνεται να είναι ότι τα μέλη της ομάδας δοκιμής 'έμαθαν βιωματικά' πως μία από τις πιο σημαντικές και λειτουργικές στρατηγικές διαχείρισης είναι η στήριξη που προσφέρει η ομάδα, στήριξη που συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην βελτίωση του επιπέδου της ψυχολογικής ωριμότητας.

ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Παλλαντζά Ι., Παπαντωνίου Γ., Ντίνου Μ.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στόχος της εργασίας ήταν να διερευνηθεί εάν η ηλικία, το φύλο, και το Κ.Ο.Ι.Ε. διαφοροποιούν τις αναφορές του ελέγχου της δράσης κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 167 μαθητές, και των δύο φύλων, που φοιτούσαν στη 2^α, 3^η, 4^η, 5^η και 6^η τάξη Δημοτικών Σχολείων ημι-αστικών και αγροτικών περιοχών. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν την Κλίμακα Ελέγχου Δράσης [ACS-90, (Kuhl, 1994)] προσαρμοσμένη έτσι ώστε να απευθύνεται σε παιδιά Δημοτικού Σχολείου (ACS for Primary School Children). Η κλίμακα ήταν οργανωμένη σε δύο υποκλίμακες που μετρούσαν: α) τον προσανατολισμό προς τη δράση έπειτα από αποτυχία, δηλαδή την απεμπλοκή, και β) τον προσανατολισμό προς τη δράση κατά τη λήψη αποφάσεων, δηλαδή την πρωτοβουλία για μετάφραση της πρόθεσης σε δράση. Η παραπάνω διπαραγοντική δομή της κλίμακας ελέγχθηκε, μέσω επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων με χρήση του EQS 6.1 (Bentler, 1993), και δεν επιβεβαιώθηκε, $\chi^2 (252, N = 167) = 398.697, p = .000, \chi^2/df = 1.6, CFI = .513, SRMR = .084, RMSEA = .059$. Έπειτα από μια σειρά διερευνητικών αναλύσεων παραγόντων, επιβεβαιώθηκε τελικά η μονοπαραγοντική δομή της κλίμακας, $\chi^2 (9, N = 167) = 16.024, p = .066, \chi^2/df = 1.8, CFI = .902, SRMR = .057, RMSEA = .069$. Η τελική κλίμακα περιελάμβανε έξι προτάσεις, οι οποίες προέρχονταν στο σύνολό τους από την αρχική δεύτερη υποκλίμακα και μετρούσαν, κυρίως, την πρωτοβουλία για δράση σε δύσκολες ή βαρετές καταστάσεις που αφορούσαν τη σχολική μελέτη. Ο δείκτης αξιοπιστίας ήταν Cronbach's $\alpha = .572$. Οι αναλύσεις διακύμανσης έδειξαν ότι η κύρια επίδραση της ηλικίας ήταν σημαντική. Τα παιδιά ηλικίας 9, 10 και 11 ετών ανέφεραν υψηλότερου βαθμού πρωτοβουλία για δράση, από ό,τι τα παιδιά ηλικίας 8 ετών, εύρημα που δείχνει ότι η πρωτοβουλία δε σταθεροποιείται νωρίς κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Το φύλο και το Κ.Ο.Ι.Ε. δε βρέθηκαν να διαφοροποιούν σημαντικά τις αναφορές των παιδιών για την πρωτοβουλία.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΤΗΣ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΕΦΗΒΟΥΣ (8-18 ΕΤΩΝ)

Τσιάντης Ι., Τούντας Γ., Παπαδοπούλου Κ., Δημητρακάκη Χ., Διαρεμέ Σ.
Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική Νοσοκομείου Παίδων 'Η Αγία Σοφία'
Κέντρο Μελετών Υπηρεσιών Υγείας της Ιατρικής Σχολής Παν/μίου Αθηνών
Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Παν/μίου Αθηνών

Σκοπός : Η μέτρηση της Ποιότητας Ζωής σχετιζόμενης με την Υγεία (ΠΖσΥ) εμφανίζεται ολοένα και πιο σημαντική σε πολλές περιοχές της έρευνας στη φροντίδα υγείας των παιδιών και των εφήβων. Η πρώτη διευρωπαϊκή συνεργασία για τη δημιουργία ενός δια-πολιτιστικά ευαίσθητου εργαλείου μέτρησης της Ποιότητας Ζωής σχετιζόμενης με την Υγεία για παιδιά και εφήβους έγινε πρόσφατα με το πρόγραμμα KIDSCREEN: Εκτίμηση της Ποιότητας Ζωής σε παιδιά και εφήβους - Μια Ευρωπαϊκή προσέγγιση της Δημόσιας Υγείας. Στην Ελλάδα η μελέτη πραγματοποιήθηκε με χρηματοδότηση του Πυθαγόρας II- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων-ΕΠΕΑΕΚ II (2005-2006).

Μεθόδος/υλικό: Η ανάπτυξη του ερωτηματολογίου βασίστηκε σε ανασκοπήσεις βιβλιογραφίας, συζητήσεις με ειδικούς (μέθοδος 'Δελφοί') και ερευνητικές ομάδες εστιασμένης συζήτησης με παιδιά και εφήβους σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες, προκειμένου να αναδυθούν οι διαστάσεις και τα θέματα της ΠΖσΥ τα οποία θα ανταποκρίνονταν στα ιδιαίτερα δεδομένα της κάθε συμμετέχουσας χώρας και θα ήταν κατάλληλα για να συμπεριληφθούν στο νέο εργαλείο.

Αποτελέσματα: Για τη μέτρηση των ιδιοτήτων του ερωτηματολογίου KIDSCREEN πραγματοποιήθηκε μελέτη αντιπροσωπευτικού πληθυσμού 22.296 παιδιών (8-11 ετών) και εφήβων (12-18 ετών) και τους γονείς τους στις 13 Ευρωπαϊκές χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Η ανάλυση έδειξε καλή εσωτερική συνοχή, αξιοπιστία δοκιμασίας-επαναδοκιμασίας και συγκλίνουσα εγκυρότητα. Για την αξιολόγηση της εννοιολογικής εγκυρότητας χορηγήθηκαν μετρήσεις καθοριστικών παραγόντων της ποιότητας ζωής. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι έφηβοι δηλώνουν φτωχότερη ΠΖσΥ από τα παιδιά, τα κορίτσια φτωχότερη ΠΖσΥ από τα αγόρια, και τα χαμηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα φτωχότερη ΠΖσΥ από τα ανώτερα.

Συζήτηση: Οι στόχοι που επιτεύχθηκαν μέσω του προγράμματος KIDSCREEN ήταν: 1) ανάπτυξη ερωτηματολογίου γενικής φύσεως για την αξιολόγηση της ΠΖσΥ σε υγιή και μη-υγιή παιδιά και εφήβους (8-18 ετών) επιτρέποντας στους ερευνητές να παρακολουθούν την κατάσταση της υγείας ενός πληθυσμού μέσα στο χρόνο, να εντοπίζουν μέσα στο γενικό πληθυσμό υπό-ομάδες υψηλού κινδύνου για εμφάνιση χαμηλής ΠΖσΥ, να αξιολογούν την επίδραση παρεμβάσεων σε συγκεκριμένους πληθυσμούς και να καθοδηγούν τις όποιες διορθωτικές ή καινοτόμες πολιτικές για την υγεία, 2) έλεγχος της ποιότητας του εργαλείου σε 13 διαφορετικές χώρες 3) καταγραφή και σύγκριση της υγείας και της υποκειμενικής ευεξίας και των εφήβων στην Ευρώπη.

Η ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Ιωαννίδη Μαρία, Παπαληγούρα Ζαΐρα

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, έχει διαπιστωθεί ότι τα παιδιά ολοένα και περνούν περισσότερες ώρες ημερησίως παρακολουθώντας τηλεόραση. Ένας μεγάλος όγκος ερευνητών ισχυρίζεται ότι αυτό επιδρά αρνητικά σε διάφορες γνωστικές τους λειτουργίες. Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο να μελετήσει την επίδραση της τηλεόρασης στην φαντασία των παιδιών. Για τη διερεύνηση των επιπτώσεων αυτών χρησιμοποιήθηκε ένα παραμύθι των αδελφών Grimm (1995), “Το Νόημα του Φόβου”. Οι συμμετέχοντες, που ήταν 79 μαθητές της Τρίτης και Τετάρτης Δημοτικού, χωρίστηκαν τυχαία σε δύο ομάδες. Η πρώτη ομάδα κλήθηκε να παρακολουθήσει την οπτικοακουστική μορφή του παραμυθιού από ένα βίντεο, ενώ η δεύτερη την ακουστική του μορφή, δηλαδή το παραμύθι μαγνητοφωνημένο. Το παραμύθι και στις δύο μορφές διακόπηκε, προτού ολοκληρωθεί, σε ένα προκαθορισμένο σημείο. Στην συνέχεια, ζητήθηκε και από τις δύο ομάδες των παιδιών να ολοκληρώσουν την ιστορία. Τα κείμενα τους κωδικοποιήθηκαν. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι το ραδιόφωνο διεγείρει τη φαντασία των παιδιών, ενώ η τηλεόραση την περιορίζει. Διαπιστώθηκε, δηλαδή, ότι οι συμμετέχοντες στην ακουστική συνθήκη παρήγαγαν περισσότερα φανταστικά γεγονότα από ότι οι συμμετέχοντες στην οπτικοακουστική συνθήκη, οι οποίοι, αντίθετα, επανελάμβαναν περισσότερες λέξεις του παρουσιασθέντος παραμυθιού, από ότι όσοι άκουγαν απλώς το παραμύθι. Συμπερασματικά, η παρακολούθηση τηλεόρασης επιδρά αρνητικά στην παιδική φαντασία.

ΕΝΟΥΡΗΣΗ: ΣΥΜΠΤΩΜΑ Ή ΣΥΝΝΟΣΗΡΟΤΗΤΑ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ Ή ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Ιωαννίδη Μ., Μπαλάσκα Μ., Τσιώνη Μ., Κεφάλαι Γ., Χριστοδούλου Α., Ζαχαράκι Ε., Κομιανού Φ., Χαντζαρά Β.

Πανεπιστημιακή Παιδοψυχιατρική Κλινική του Νοσοκομείου Παιδών “Η Αγ. Σοφία”.

Εισαγωγή: Η ενούρηση αποτελεί μια συχνή διαταραχή της παιδικής ηλικίας, η οποία ταλαιπωρεί τα παιδιά και τους έφηβους είτε σαν σύμπτωμα μιας ψυχοπαθολογικής διαταραχής (πχ. κατάθλιψη) είτε σαν πρόβλημα που επιφέρει συναισθήματα ντροπής και αμηχανίας και επηρεάζει αρνητικά την αυτοεκτίμηση. Συγχρόνως, προβληματίζει τους γονείς και τα άλλα μέλη της οικογένειας και επιδρά στην σχέση τους με το ενοουρητικό παιδί. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, φαίνεται να αλληλοεπιδρούν βιολογικοί, ψυχολογικοί και κοινωνικοί παράγοντες τόσο στην διατήρηση της νόσου όσο και στην εξέλιξη της.

Σκοπός: Σκοπός της εργασίας είναι η καταγραφή και μελέτη περιστατικών που προσήλθαν στο Παιδιατρικό Ιατρείο Ενούρησης του Γενικού Νοσοκομείου Παιδών “Η Αγ. Σοφία” για αντιμετώπιση, τα οποία παρουσίαζαν επίσης προβλήματα συμπεριφοράς και μάθησης, συναισθηματικού τύπου δυσκολίες ή αλλά ψυχικά προβλήματα. Στις περιπτώσεις αυτές, η ενούρηση μελετήθηκε σαν σύμπτωμα ή συννοσηρότητα με άλλες ψυχικές διαταραχές.

Μέθοδος: Μελέτη 64 περιπτώσεων παιδιών και εφήβων έως 14 ετών που εξετάστηκαν από την Μονάδα “Β’ Διασυνδεδετική και Εξωτερικά Ιατρεία” της Πανεπιστημιακής Παιδοψυχιατρικής Κλινικής του Νοσοκομείου Παιδών “Η Αγ. Σοφία” σε συνεργασία με το Ιατρείο Ενούρησης του Νοσοκομείου κατά την τριετία 2004-2007. Στην παρούσα εργασία αναφέρεται η καταγραφή και ο διαχωρισμός των περιστατικών ανάλογα με την ηλικία, το φύλο και το είδος της ψυχοπαθολογίας που παρουσίασαν.

Αποτελέσματα: Από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα, το 75% των περιπτώσεων ήταν παιδιά σχολικής ηλικίας (6-12 ετών). Τα αγόρια υπερεπερέβαν των κοριτσιών κατά 53,13% έναντι 48,88%. Το 24,21% ήταν περιπτώσεις κατά τις οποίες η ενούρηση ήταν αποτέλεσμα σωματικών παθήσεων. Το υπόλοιπο ποσοστό παρουσίαζε ψυχικές διαταραχές ή ψυχοκοινωνικού τύπου δυσκολίες (75,79%). Το 28,42% των περιπτώσεων παρουσίαζε προβλήματα συμπεριφοράς και μειωμένη σχολική επίδοση. Το 22,10% των περιπτώσεων παρουσίασε διάσπαση οικογενειακού περιβάλλοντος (διαζύγιο, θάνατο ή χρόνια ασθένεια γονιού). Το 17,89% των παιδιών έπασχε από συναισθηματικού τύπου διαταραχές. Και τέλος, το 7,37% εκδήλωσε άλλες ψυχικές διαταραχές.

Συμπεράσματα: Από τα μέχρι τώρα αποτελέσματα διαφαίνεται η πολυπλοκότητα των παραγόντων που σχετίζονται με την ενούρηση. Η μελέτη συνεχίζεται.

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ ΣΤΗΝ Α' ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΜΗΤΕΡΩΝ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΠετρογιάννης Κ.*ΤΕΕΠΗ, Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη*

Παρουσιάζονται, σε επίπεδο περιγραφικής αποτύπωσης, τα πρώτα ευρήματα μιας διερευνητικής μελέτης που αφορούσε την προσαρμογή στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου 61 παιδιών αλλοδαπών οικογενειών τα οποία ήταν εγγεγραμμένα σε τρία διαπολιτισμικά σχολεία της Ελλάδας (δύο της Θεσσαλονίκης και ένα της Αθήνας). Διερευνήθηκαν παράμετροι της σχολικής ετοιμότητας που συνδέονται με την εκδήλωση ενός αριθμού δεξιοτήτων που επιτρέπουν στα παιδιά να προσαρμοστούν και ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σχολικού περιβάλλοντος και η σχέση μεταξύ των πτυχών αυτών με ορισμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μητέρων, τις απόψεις τους για το σχολείο, τα πιστεύω τους σχετικά με τους εκπαιδευτικούς στόχους και τις εκπαιδευτικές πρακτικές καθώς και τις προσδοκίες που έχουν για το εκπαιδευτικό μέλλον των παιδιών τους μέσω μιας σειράς ερωτήσεων (έρευνα επισκόπησης με τη χρήση ερωτηματολογίου) που τους δόθηκαν. Τα στοιχεία που αφορούσαν τη σχολική ετοιμότητα και τις συναφείς δεξιότητες των παιδιών αντλήθηκαν από ένα ερωτηματολόγιο που συμπληρώθηκε από το δάσκαλο της τάξης κάθε παιδιού. Βρέθηκε ότι το ένα τρίτο περίπου των παιδιών αναφέρονται από τους δασκάλους ότι αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα προσαρμογής στο σχολικό περιβάλλον, αν και υπάρχει διαφορά από τις εκτιμήσεις των μητέρων. Η παράμετρος αυτή φαίνεται να συνδέεται με την απουσία παρακολούθησης του παιδιού στο σχολείο από την πλευρά της οικογένειας καθώς και με έναν πιο συλλογικοκεντρικό προσανατολισμό όσον αφορά τις εκπαιδευτικές πρακτικές στο αξιακό σύστημα της μητέρας. Η προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο φάνηκε να είναι αποκλειστικά σχεδόν δουλειά της μητέρας. Το εκπαιδευτικό επίπεδο της μητέρας και τα χρόνια παραμονής της στην Ελλάδα συνδέονται θετικά με το χρόνο που αφιερώνουν στην προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο. Οι μητέρες, αν και κάπως «συγκρατημένα», διατύπωσαν έναν ατομικιστικού περιεχομένου προσανατολισμό όσον αφορά την εκπαίδευση των παιδιών τους. Εστιάζονται στη γενική ακαδημαϊκή επιτυχία και την κοινωνικο-συναισθηματική προσαρμογή των παιδιών. Όσο δε ισχυρότερος ήταν ο ατομοκεντρικός προσανατολισμός τους των μητέρων τόσο υψηλότερα ήταν και τα επίπεδα σχολικής ετοιμότητας παιδιών.

Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ (ΕΓΩΚΕΝΤΡΙΣΜΟΣ) ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΝΤΕ ΕΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΑΠΛΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Λημνίου Α.⁶, Πουρκός Α.Μ.⁷

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Βασικός στόχος της αναρτημένης αυτής εργασίας είναι η μελέτη - με βάση την παρατήρηση και την καταγραφή του λόγου 40 παιδιών και των δύο φύλων (10 κοριτσιών και 10 αγοριών ηλικίας τριών ετών και 10 κοριτσιών και 10 αγοριών ηλικίας πέντε ετών) σε πειραματικά πλαίσια με τη χρήση ιχνογραφικών έργων και έργων κατασκευής - του φαινομένου του εγωκεντρισμού (ιδιωτικού λόγου) και πώς αυτός διαφοροποιείται στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης νηπίων και προνηπίων και των δύο φύλων. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας αυτής και σε σύγκριση με τα ευρήματα άλλων ερευνών προβληματιζόμαστε για το ρόλο που παίζει γενικά ο εγωκεντρικός ή ιδιωτικός λόγος στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών και τη ρύθμιση της συμπεριφοράς τους.

Από την ανάλυση των ερευνητικών μας δεδομένων διαπιστώνεται γενικά ότι στα προνήπια ο συνολικός ιδιωτικός λόγος είναι τριπλάσιος από ότι στην περίπτωση των νηπίων. Από την σκοπιά της προσέγγισης του Vygotsky αυτό ερμηνεύεται ως μία προοδευτική εσωτερίκευση του ιδιωτικού λόγου. Με την αύξηση της ηλικίας και την κατάκτηση μιας δραστηριότητας, ο ιδιωτικός λόγος προχωρά υπογείως, μειώνεται και δεν ακούγεται, καθώς μετατρέπεται σε μια αυτό-συντονιστική λειτουργία και μετατρέπεται σε σιωπηλό, εσωτερικό λόγο. Τα παιδιά χρησιμοποιούσαν εκφράσεις κατευθυνόμενες προς τον εαυτό τους, οι οποίες σχετίζονταν με την εργασία, και με αυτό τον τρόπο συντόνιζαν τις πράξεις τους. Διαπιστώνεται επίσης ότι με τη συνεχή ενασχόληση με τη δραστηριότητα, τα παιδιά αποκτούν μεγαλύτερη ικανότητα, καθώς μειώνεται η δυσκολία τους, με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο ιδιωτικός τους λόγος. Τα παιδιά χρησιμοποιούσαν περισσότερο εγωκεντρικό λόγο στις πρώτες φάσεις της έρευνας, όταν η εργασία ήταν καινούργια και δύσκολη. Με την πάροδο των φάσεων όμως, ο ιδιωτικός λόγος άρχισε να μειώνεται.

---

⁶ Ανδριανή Λημνίου, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης.

⁷ Διεύθυνση: Μάριος Α. Πουρκός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, 74 100 Ρέθυμνο, Κρήτη. Τηλ.: 28310-53961, 77666, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

P46

ΣΥΜΒΟΛΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ, ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΪΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΟΤΗΤΑΣ

Παπαδοπούλου Κ.

Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΤΕΑΠΗ

Αν και η υποστήριξη των ενηλίκων, γονέων ή εκπαιδευτικών, στο συμβολικό παιχνίδι των παιδιών θεωρείται σημαντική, περιορισμένος αριθμός μελετών έχει διερευνήσει το θέμα αυτό εμπειρικά ή θεωρητικά. Στην παρούσα ανακοίνωση αναλύεται ο καθοριστικός για την ανάπτυξη ρόλος του συμβολικού παιχνιδιού μέσα από τη θεωρία του L.S. Vygotsky, σύμφωνα με την οποία το παιχνίδι αποτελεί κατευθυντήρια δραστηριότητα κατά τη νηπιακή ηλικία και δημιουργεί ζώνη επικείμενης ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης εξετάζεται, σε θεωρητικό επίπεδο, η διΪποκειμενικότητα ως έννοια η οποία (1) δίνει τη δυνατότητα να αποσαφηνιστεί ο ρόλος των ενηλίκων στο συμβολικό παιχνίδι των παιδιών και (2) προσφέρει μια βάση κατανόησης για την αξιοποίηση του συμβολικού παιχνιδιού στη διδασκαλία.

**ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΛΗΨΗΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΣΕ ΒΡΕΦΗ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΠΟΛΥΠΛΟΚΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ
ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ**

Βατάκη Α.

Τμήμα Πειραματικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Οξφόρδης, Ηνωμένο Βασίλειο.

Προκειμένου ένα βρέφος να αντιληφθεί με επιτυχία το ομιλών πρόσωπο της μητέρας του και την αντίστοιχη φωνή της, το ανθρώπινο σύστημα αντίληψης πρέπει να όχι μόνο να αναλύσει κάθε μια από τις αισθητηριακές εισροές, αλλά και να τις ενσωματώσει έτσι ώστε να δημιουργήσει μια ενοποιημένη αντίληψη. Η επιτυχής ολοκλήρωση αυτής της αντίληψης εξαρτάται τόσο από χρονικούς όσο και από χωρικούς παράγοντες (π.χ. Lewkowicz, 1996; Vatakis & Spence, 2007, 2008). Δεδομένου ότι οι μηχανισμοί που διέπουν την αντίληψη του χρόνου είναι ακόμη άγνωστοι, καθώς και ότι ο χρόνος θεωρείται μια από τις βασικές κατηγορίες της πνευματικής εμπειρίας του βρέφους, είναι σημαντικό να εξεταστεί και να προσδιοριστεί η αντίληψη του χρόνου στα βρέφη. Ερευνητικές μελέτες έχουν δείξει ότι η αντίληψη του χρόνου στα βρέφη είναι ελλιπής σε σύγκριση με εκείνη των ενηλίκων. Η διάφορα αυτή αποδίδεται στη βραδύτερη επεξεργασία πληροφοριών στα βρέφη, η οποία οφείλεται στην ανωριμότητα του βρεφικού νευρικού συστήματος και στα χαμηλά επίπεδα έκθεσης του βρέφους σε οπτικοακουστικά ερεθίσματα. Έχει αποδειχθεί, ωστόσο, ότι τα βρέφη είναι σε θέση στις 4 εβδομάδες ζωής να διακρίνουν σύγχρονα από ασύγχρονα οπτικοακουστικά γεγονότα και να διακρίνουν διαφορές σε οπτικοακουστικά ερεθίσματα, ενώ στους 4 μήνες ζωής να είναι ικανά να αντιστοιχούν σωστά τα αντίστοιχα οπτικοακουστικά ερεθίσματα (π.χ. Lewkowicz, 1996, 2000). Αυτά τα ευρήματα βασίζονταν σε μελέτες που χρησιμοποίησαν ως ερεθίσματα απλά οπτικοακουστικά γεγονότα. Είναι σημαντικό, επομένως, να εξετάσουμε τις βρεφικές ικανότητες χρησιμοποιώντας πιο νατουραλιστικά ερεθίσματα, για να έχουμε μια ακριβή εκτίμηση της ικανότητας διάκρισης του χρόνου στα βρέφη. Αξιοποιώντας τις ιδέες που εισήχθησαν τα τελευταία χρόνια σχετικά με την χρονική αντίληψη των ενηλίκων (βλ. Vatakis & Spence, 2007, 2008), προτείνουμε μια σειρά από πειράματα που χρησιμοποιούν νατουραλιστικά οπτικοακουστικά γεγονότα (όπως ερεθίσματα λόγου και μουσικής). Τέτοιου είδους μελέτες θα επιτρέψουν την περαιτέρω εξέταση των μηχανισμών που διέπουν την αντίληψη του χρόνου και τις αναπτυξιακές αλλαγές που επηρεάζουν τους μηχανισμούς αυτούς.

ΑΣΦΑΛΕΙΣ ΔΕΣΜΟΙ ΒΡΕΦΩΝ ΩΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΩΙΜΗΣ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Μάντζιου Σ., Οικονόμου Β.

ΤΕΙ Ηπείρου

Η θεωρία του Bowlby, τονίζει τη σημασία των σχέσεων, στην ανάπτυξη του παιδιού που διαμορφώνεται στη διάρκεια του πρώτου χρόνου της ζωής. Πληθώρα ερευνητικών δεδομένων κάνουν δεκτό ότι τύποι ανασφαλών δεσμών βρεφικής ηλικίας, σχετίζονται με μετέπειτα ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά στη νηπιακή, παιδική και ενήλικη ζωή.

Καταδεικνύεται έντονη η ανάγκη πρωτογενούς πρόληψης στην οικογένεια και ιδιαίτερα στην ευαισθητοποίηση και στήριξη της μητέρας για την άσκηση του ρόλου της, όταν η σημερινή ελληνική αστική πυρηνική οικογένεια πλήττεται όχι μόνο από πληθώρα κοινωνικο-οικονομικών προβλημάτων αλλά και από καταστάσεις μετανάστευσης και αποξένωσης.

Προγράμματα πρώιμης παρέμβασης σε θέματα σχέσεων γονέων-βρεφών, έχουν ιδιαίτερη αποτελεσματικότητα όταν εφαρμόζονται από άτομα, όπως είναι οι νοσηλεύτριες, ή επισκέπτριες υγείας, οι οποίες δεν βιώνονται με «ετικέτες» ή «απειλητικά», με την εφαρμογή «κατ' οίκον επισκέψεις (π.χ. (Nurse Home Visitation Program-NHVP, Nurse-Family Partnership, Διακρατικό Πρόγραμμα Πρώιμης Προληπτικής Παρέμβασης κ.α).

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση αποτελεσματικότητας της πρώιμης παρέμβασης στη συμβολή δημιουργίας ασφαλών δεσμών στη βρεφική ηλικία, και συγκεκριμένα εάν τα βρέφη της πειραματικής ομάδας θα δημιουργήσουν ασφαλείς δεσμούς με τη μητέρα τους σε αντίθεση με τα βρέφη της ομάδας ελέγχου. Επίσης θα διερευνηθεί και η συμβολή του κοινωνικού δικτύου στήριξης.

Σε εξέλιξη βρίσκεται η συγγραφή «Οδηγός για τις σχέσεις μητέρας-βρέφους», παρεμβατικό πρόγραμμα, στο οποίο θα εκτεθεί η πειραματική ομάδα στη διάρκεια του 7^{ου} και 8^{ου} μήνα της εγκυμοσύνης, καθώς και τον 7^ο μήνα μετά τη γέννηση του παιδιού. Επίσης, με ερωτηματολόγιο (Stanley, 1988), θα διερευνηθεί το εύρος του κοινωνικού δικτύου στήριξης και στις δύο ομάδες του δείγματος. Στον 12^ο μήνα της ζωής του βρέφους, θα αξιολογηθούν οι τύποι δεσμού και στις δύο ομάδες με τη «Συνθήκη Ξένου» (Ainsworth et al., 1978).

**ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΥΠΙΚΩΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ. Η ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΜΑΘΗΤΗ ΜΕ ΕΛΑΦΡΑ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ ΚΑΙ
ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΗ ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ**

Κουτσομπίνα Βασιλική*⁸

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κλινικές παρατηρήσεις και ερευνητικές μελέτες υποστηρίζουν την υψηλή συσχέτιση μεταξύ γνωστικής και κινητικής ανάπτυξης. Τα κινητικά επιτεύγματα ενός παιδιού είναι ανάλογα του αναπτυξιακού του επιπέδου, μιας και για κάθε αναπτυξιακό επίπεδο αντιστοιχεί διαφορετικός βαθμός αφομοίωσης. Τα άτομα με νοητική καθυστέρηση δείχνουν λιγότερη κινητική επάρκεια και δεξιότητα απ' ό,τι τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά ίδιου φύλου και ίδιας χρονολογικής ηλικίας. Αυτό είναι περισσότερο εμφανές σε δοκιμασίες που απαιτούν ακριβείς κινήσεις, αντιδράσεις καθώς και περίπλοκες δεξιότητες.

Στην παρούσα ερευνητική μελέτη θα παρουσιασθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της ψυχοκινητικής ανάπτυξης του τυπικώς αναπτυσσόμενου παιδιού και του παιδιού με νοητική καθυστέρηση, δίνοντας έμφαση στην κατάκτηση των δεξιοτήτων λεπτής κινητικότητας. Ως μεθοδολογική προσέγγιση επιλέχθηκε η μελέτη περίπτωσης του Λάμπρου, ενός παιδιού χρονολογικής ηλικίας (Χ.Η.) 7 ετών και 3 μηνών με ελαφρά νοητική καθυστέρηση (Δ.Ν: 56 σύμφωνα με το WISC III) και δυσκολίες στην ανάπτυξη των λεπτών κινητικών του δεξιοτήτων. Ο Λάμπρος φοιτά για δεύτερη συνεχή χρονιά στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου και παρακολουθεί μαθήματα στο Τμήμα Ένταξης του σχολείου του εδώ και 3 μήνες. Το προφίλ των δυνατοτήτων και αδυναμιών του Λάμπρου στην περιοχή της λεπτής κινητικότητας, σκιαγραφείται με τη χορήγηση μιας συστοιχίας δοκιμασιών η οποία κατασκευάστηκε απ' την ίδια την ερευνήτρια και βρίσκεται στη φάση της β' πιλοτικής χορήγησης σε μαθητές με ελαφρά νοητική καθυστέρηση χρονολογικής ηλικίας (Χ.Η.) 7-10 ετών. Πιο αναλυτικά, η συστοιχία έργων (tasks) διερευνά λεπτομερειακά τους παρακάτω προαπαιτούμενους παράγοντες για την εκτέλεση λεπτών κινήσεων : α) οπτικο-κινητικό συντονισμό β) αμφίπλευρο συντονισμό των άνω άκρων γ) ακρίβεια δ) στόχευση ε) επιδεξιότητα στ) ψυχοκινητική ταχύτητα. Οι παράγοντες αυτοί εκτιμώνται σε διεθνή σταθμισμένα τεστ ψυχοκινητικών ικανοτήτων των οποίων η αξιοπιστία και εγκυρότητα έχουν ελεγχθεί και η αναφορά σ' αυτά αποτελεί μέρος της εισήγησής μας.

⁸ Η Κουτσομπίνα Βασιλική είναι απόφοιτος του Τμήματος Ψυχολογίας Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης και Υποψήφια Διδάκτωρ Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Παν/μίου Ιωαννίνων. Είναι Υπότροφος του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ.) στον τομέα της Ειδικής Αγωγής. Κατά το χρονικό διάστημα 2003-2007 εργάστηκε ως Ψυχολόγος σε Κέντρο Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας Α.με.Α και σε Σ.Μ.Ε.Α. με προσανατολισμό στην εκπαίδευση παιδιών με νοητική καθυστέρηση. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπήρξε συνοδός των Α.με.Α σε κατασκευαστικά προγράμματα υπό τη διοργάνωση της Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.με.Α. Απ' το 2005 είναι εκπαιδευτής του προγράμματος Συμβουλευτική Γονέων ΙΙΙ (Υ.Π.Ε.Π.Θ) στο Νομό Αιτωλ/νίας. Έχει παρακολουθήσει επιτυχώς το εκπαιδευτικό πρόγραμμα διετούς φοιτήσεως στη Γνωσιακή Ψυχοθεραπεία υπό τη διοργάνωση της Μονάδας Γνωσιακών Ψυχοθεραπειών του Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής Πατρών. Έχει επίσης παρακολουθήσει τα εξής εκπαιδευτικά σεμινάρια διάρκειας 1 έτους το καθένα: α) Εισαγωγή στην Ψυχολογική Αξιολόγηση β) Εισαγωγή στην Ομαδική Δυναμική, το Ψυχόγραμμα και τη Θεραπεία Οικογένειας, απ' το Ανοιχτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο του Ινστιτούτου Ομαδικής Ανάλυσης Αθηνών.

Στη συνέχεια της μελέτης μας, γίνεται εκτενής αναφορά στα δυνατά και αδύνατα σημεία του Λάμπρου, που απορρέουν απ' την εκτίμηση των λεπτών αντιληπτικο-κινητικών του δεξιοτήτων. Τέλος, προτείνονται ποικίλες δραστηριότητες λεπτής κινητικότητας, οι οποίες θεωρείται απαραίτητο να αποτελέσουν αφετηρία της διδακτικής δράσης του εκπαιδευτικού στα πλαίσια της κατάρτισης προγραμμάτων ψυχοεκπαιδευτικής παρέμβασης, με μακροπρόθεσμο διδακτικό στόχο το παιδί να καταφέρει να εκτελεί γρήγορες και αποτελεσματικές κινήσεις με όσο το δυνατόν λιγότερη προσπάθεια.

ΣΧΕΣΗ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΥΤΟΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΓΓΧΟΥΣ

Νεοκοσμίδου Π., Πετρόγιαννης Κ.

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης-Εθνικό Καποδιστριακό Αθηνών

Πανεπιστήμιο Αργαίου

Με την παρούσα μελέτη έρευνα επιχειρήθηκε να διερευνηθεί η σχέση προσδοκιών για την αυτο-αποτελεσματικότητα και τακτικών διαχείρισης άγχους που υιοθετούνται από τα παιδιά σχολικής ηλικίας. Επίσης, μελέτησε κατά ποιον τρόπο η ηλικία και το φύλο των παιδιών συνδέονται με τις δυο αυτές κεντρικές έννοιες.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 166 παιδιά Ε' και Στ' δημοτικού από 4 σχολεία της πόλης της Καβάλας, οι μητέρες τους (166) και οι εκπαιδευτικοί των τάξεων (13). Για τη συλλογή των δεδομένων χορηγήθηκαν στους μαθητές και μαθήτριες δύο κλίμακες για την εκτίμηση των προσδοκιών αυτο-αποτελεσματικότητας καθώς και μια κλίμακα αξιολόγησης των τακτικών αντιμετώπισης προβλημάτων. Οι μητέρες και οι δάσκαλοι συμπλήρωσαν μια κλίμακα εκτίμησης των τακτικών διαχείρισης άγχους από τα παιδιά ενώ οι μητέρες των παιδιών συμπλήρωσαν επιπλέον και μία κλίμακα εκτίμησης για την αντιμετώπιση των καθημερινών οχλήσεων από τα παιδιά με σκοπό να διερευνηθεί ο χρόνος και ο βαθμός ενέργειας που καταναλώνουν καθημερινά, προκειμένου να διεκπεραιώσουν τα καθημερινά οικογενειακά ζητήματα.

Τα ευρήματα ανέδειξαν μια σημαντική σχέση μεταξύ προσδοκιών αυτο-αποτελεσματικότητας και τακτικών διαχείρισης άγχους των παιδιών. Οι τακτικές αποφυγής του προβλήματος και κοινωνικής υποστήριξης παρουσίασαν ισχυρή συσχέτιση με υψηλά επίπεδα αυτο-αποτελεσματικότητας. Αντίθετα, παιδιά με χαμηλή αντίληψη για την αυτο-αποτελεσματικότητα είχαν την τάση να υιοθετούν τακτικές «εκδραμάτισης»/επιθετικότητας. Ως προς την ηλικία, βρέθηκε ότι τα παιδιά μικρότερης ηλικίας χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα ακαδημαϊκής και συναισθηματικής αυτο-αποτελεσματικότητας συγκριτικά με τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Ως προς τις τακτικές διαχείρισης άγχους τα παιδιά μικρότερης ηλικίας φαίνεται να υιοθετούν τακτικές αποφυγής του προβλήματος ενώ, ως προς το φύλο, τα αγόρια χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα ακαδημαϊκής και συναισθηματικής αυτο-αποτελεσματικότητας συγκριτικά με τα κορίτσια. Ως προς τις τακτικές διαχείρισης άγχους, τα κορίτσια φαίνεται να υιοθετούν τακτικές κοινωνικής υποστήριξης έναντι των αγοριών που υιοθετούν τακτικές αποφυγής και «εκδραμάτισης»/επιθετικότητας στη διαχείριση άγχους.

P51

**ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΜΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΓΟΝΕΩΝ: ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ**

Καραγιάννη Θ., Καρακώστα Α.

*Ψυχολόγος, Εκπαιδεύτρια Ομάδων Συμβουλευτικής Γονέων, Ινστιτούτο Διαρκούς
Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ι.Δ.ΕΚ.Ε)*

Ψυχολόγος, Υποψήφια Διδάκτωρ Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Οι ομάδες Γονέων τις τελευταίες δεκαετίες θεωρούνται ως το πλαίσιο μέσα στον οποίο οι γονείς θέτουν τα δικά τους ερωτήματα και αναζητούν να βρουν τις δικές τους απαντήσεις, απέναντι στα θέματα που δημιουργεί η εξέλιξη και η αυτονόμηση τόσο των παιδιών όσο και των ίδιων των γονιών. Θεωρώντας μάλιστα ότι το να είναι κανείς γονέας δεν διδάσκεται αλλά «βιώνεται», προτείνουμε την διαδικασία της δυναμικής της ομάδας, ως τον τόπο μέσα στον οποίο εξελίσσεται και ωριμάζει η έννοια της γονεικότητας, ως αποτέλεσμα βιωματικής και εσωτερικής διεργασίας. Η «πορεία ζωής» μιας Ομάδας Συμβουλευτικής Γονέων, είναι μια διαδικασία αυστηρά προκαθορισμένη από τις γονεικές ανάγκες, πάνω σε συγκεκριμένη θεματολογία που απασχολεί την σύγχρονη ελληνική οικογένεια, σε πολλαπλασιαστική επίδραση με τις εμπειρίες που μεταφέρουν οι ίδιοι οι γονείς μέσα στην ομάδα, με τους βαθμούς ελευθερίας που προσφέρει η «πλαστικότητα» του εκπαιδευτή, αλλά και με τους περιορισμούς που θέτουν τα στάδια εξέλιξης της ίδιας της ομάδας.

Σκοπός της παρούσας εισήγησης, είναι η αναλυτική παρουσίαση των σταδίων εξέλιξης μιας ομάδας Συμβουλευτικής Γονέων, έτσι όπως αυτά «κατανοήθηκαν» μέσα από τις εμπειρίες που είχαν οι γράφουσες, κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και συντονισμού Ομάδων Συμβουλευτικής Γονέων τα τελευταία χρόνια. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται προκύπτουν μέσα από ποιοτική αξιολόγηση των στάσεων και των συμπεριφορών, που υιοθέτησαν οι ίδιοι οι γονείς κατά την διάρκεια συμμετοχής τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα Ομαδικής Συμβουλευτικής Γονέων, στο Νομό Αττικής και είναι ενδεικτικά μιας εν δυνάμει αποτελεσματικής ομαδικής Συμβουλευτικής Γονέων.

**ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ**

Κουλουμπή Μ., Ανδρεοπούλου Α.

1^ο Ψυχιατρικό Τμήμα Εισαγωγών, Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής

Αντικείμενο: Η εργασία περιγράφει την υλοποίηση μιας υποστηρικτικής ομάδας στα πλαίσια ενός ψυχιατρικού τμήματος εισαγωγών του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής. Στόχοι της ομάδας είναι:

- Δημιουργία ομάδας θεραπείας, υποστηρικτικής του βιολογικού μοντέλου παρέμβασης
- Συμμετοχή σε λειτουργική ομάδα που εστιάζεται στις δυνατότητες του ατόμου
- Δημιουργία μιας ομάδας για την κάλυψη αναγκών των νοσηλευομένων που αφορούν στην ανάπτυξη γνωστικών λειτουργιών στο επίπεδο των δεξιοτήτων ζωής (life skills)
- Δημιουργία ενός ασφαλούς χώρου εναπόθεσης προσωπικών σκέψεων και αναζητήσεων σχετικά με την αντιμετώπιση των επιδράσεων της νόσου
- Δημιουργία μιας ομάδας-γέφυρας που παρέχει υλικό για συναισθηματική επεξεργασία για τη ζωή τους μετά το νοσοκομείο

Μέθοδοι: Η συγκεκριμένη ομάδα στηρίχτηκε σε βιβλιογραφική έρευνα. Το θεωρητικό υπόβαθρο της ομάδας βασίστηκε σε ανθρωπιστικό, αναπτυξιακό και γνωσιακό πλαίσιο αναφοράς με στόχο την ενδυνάμωση του ατόμου και την ανάπτυξη πολύπλευρων δεξιοτήτων. Βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά στο χειρισμό της ομάδας ήταν η εναλλαγή συντονιστών, η λειτουργία των συν-συντονιστών, η καθορισμένη δομή της συνεδρίας καθώς και η επικέντρωση στην ανάληψη προσωπικής ευθύνης για την ανάπτυξη δεξιοτήτων ζωής.

Αποτελέσματα: Από τον Οκτώβριο του 2005 ολοκληρώθηκαν 67 εβδομαδιαίες συνεδρίες. Κατά τη διάρκεια των συνεδριών, η συμβολή της ομάδας μπορεί να εκτιμηθεί με βάση τις εξής παρατηρήσεις:

- Αναπτύχθηκαν δεξιότητες δυαδικής και ομαδικής επικοινωνίας
- Βελτιώθηκε το επίπεδο εναισθησίας και ικανότητας αναγνώρισης συμπτωμάτων της νόσου
- Εξασκήθηκαν ικανότητες εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης στα πλαίσια της ομάδας, ως απαραίτητα συστατικά της κοινωνικής συμβίωσης
- Βελτιώθηκαν οι ικανότητες έκφρασης συναισθημάτων μέσα από τη συμμετοχή σε μια λειτουργική ομάδα που εστιάζεται στις δυνατότητες του ως κοινωνικό άτομο.